

Antti Moilanen

Luokkavaltuusto

Opas kouludemokratian edistämiseen

Antti Moilanen

Luokkavaltuusto

Opas kouludemokratian edistämiseen

Luokkavaltuusto: Opas kouludemokratian edistämiseen

Kirjoittaja

Antti Moilanen

Toimitus

Tiina Karhuvirta

Eeva Mäkelä

Saana Palamaa

Graafinen suunnittelu ja kuvitus

Esa Vehmassalo

Valokuvat

Antti Moilanen

© Antti Moilanen ja Kehittämiskeskus Opinkirjo

Lisensoitu CC BY-NC-ND

Kustantaja

Kehittämiskeskus Opinkirjo

Paino

Eura Print, Eura 2019

ISBN 978-952-5853-67-4 (painettu)

ISBN 978-952-5853-68-1 (PDF)

Sisällys

Esipuhe	7
1 Oppilaiden osallistumisen lisääminen	9
Mikä on luokkavaltuusto?	9
Luokkavaltuustotoiminnan tavoitteet	14
Periaate oppilaiden osallistumisesta toteutuu	14
Oppilaiden osallistuminen tekee kouluympäristöstä paremman	17
Oppilaat oppivat luokkavaltuustossa tärkeitä taitoja	18
Luokkavaltuusto auttaa oppilaita kasvamaan aktiivisiksi kansalaisiksi	22
2 Luokkavaltuusto käytännössä	25
Luokkavaltuuston esittely oppilaille	25
Käsiteltävät aiheet ja teemat	27
Aloitteet ja niiden kerääminen	28
Luokkavaltuuston kulku	31
Asioiden käsittely	35
Opettajan ja oppilaiden tehtävät kokouksissa	43
Työrauha luokkavaltuustossa	46
Huomioitavaa eri luokka-asteilla	47
Opettajan rooli	48
3 Erityisiä kysymyksiä	51
Oppilaiden osallistumisen edellytykset	51
Yhteistoiminnalliset kokoukset	55
Toiminnan arvioiminen oppilaiden kanssa	58
4 Yhteenveto	59
Lisämateriaaliluettelo	61
Viitteet	62
Kirjallisuus	64

Esipuhe

Taitoja oppii tekemällä ja harjoittelemalla säännöllisesti. Myös osallistuminen ja vaikuttaminen vaativat harjoittelua. Koulu on tähän erinomainen foorumi, sillä se tarjoaa monia käytännön osallistumisen paikkoja esimerkiksi oppilaskunnissa, ruokaraadeissa ja muissa osallisuustiimeissä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa oppilaiden osallisuuden tukeminen on läpileikkaavana periaatteena. Laaja-alaisen osaamisen jokaisessa komponentissa on säikeitä oppilaiden osallisuuden ja aktiivisen toiminnan tukemiseksi.

Luokkavalvuustotoiminta toteuttaa laaja-alaisen osaamisen taitokokonaisuudesta osia kaikista osaamisalueista. Perustetekstin mukaisesti oppilaiden ideoita ja aloitteita on kannustettava ja tuettava (L1), koulutyössä on runsaasti tilaisuuksia esittää mielipiteitä rakentavasti (L2), oppilaita kannustetaan lisäämään ympäristönsä hyvinvointia (L3). Koulussa edistetään tiedon hankinnan ja käsittelyn monipuolisia mahdollisuuksia (L4) myös hyödyntäen tv:n käyttämistä vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa (L5). Tavoitteena on oppia vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi aloitteellisesti ja etsimään erilaisia vaihtoehtoja (L6) ja koulussa on mahdollista osallistua oman opiskelunsa, yhteisen koulutyön ja oppimisympäristön suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (L7).

Nyt ilmestyvä opas on ensimmäinen suomenkielinen opas luokkavalvuuston toteuttamiseen. Mallia on kokeiltu ja pilotoitu Jyväskylän Lohikosken koulussa: Kiitos Kaisa Sipilä, Mikko Huttunen, Hanna Hokkanen ja Eero Hurskainen sekä pilotointiin osallistuneet oppilaat! Kiitos Suomen Kulttuurirahastolle kirjoitustyöhön kohdistuneesta apurahasta.

1 Oppilaiden osallistumisen lisääminen

MIKÄ ON LUOKKAVALTUUSTO?

Luokkavalvuusto¹ (saks. der Klassenrat, engl. class council) on alun perin Célestin Freinet'n 1900-luvun alussa kehittämä toimintatapa, jonka avulla oppilaat voivat ilmaista omia näkemyksiään ja ottaa osaa päätöksentekoon koulussa. Myöhemmin toiminta on tullut suosituksi erityisesti saksalaisella kielialueella, ja luokkavalvuustoja on monissa saksalaisissa kouluissa. Tämä teos on ensimmäinen suomenkielinen opas aiheesta.

Tutkimusten mukaan suomalaisissa kouluissa ei juurikaan ole demokraattisia kokouksia². Siksi oppilaiden kuulluksi tuleminen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia olisi mahdollista parantaa oppaassa esiteltävän mallin avulla.

Luokkavaltuustolla tarkoitetaan kerran viikossa³ tapahtuvaa koululuokan kokousta, jossa opettaja ja oppilaat keskustelevat menneestä ja tulevasta koulunkäynnistä sekä tekevät yhteistä työtä koskevia päätöksiä. Luokka käsittelee aiheita, joita oppilaat ja opettaja ovat ilmoittaneet kokoukseen. Aiheita tarkastellaan, arvioidaan ja kehitetään yhdessä. Käsiteltävistä asioista tehdään päätöksiä demokraattisesti useimmiten yksimielisesti sopimalla tai enemmistön päätöksellä. Käytännössä luokkavaltuuston toiminta voi näyttää esimerkiksi tällaiselta:

On perjantai. Alkamassa on viidennen luokan toiseksi viimeinen tunti, joka on varattu kokoukselle. Opettaja tulee välitunnilta ja päästää oppilaat sisään luokkaan. Sen keskelle on muodostettu tuoleista ringi, johon oppilaat istuutuvat. Myös opettajan tuoli on ringissä.

Mallia on toteutettu vasta muutamia kuukausia, minä vuoksi opettaja toimii vielä puheenjohtajana. ”Luokkavaltuuston kokous alkaa nyt. Ensimmäisenä tehdään positiivinen kierros. Kertokaa mukavia asioita tältä viikolta”, sanoo opettaja. Hän antaa vieressään istuvalle oppilaille pallon, joka oikeuttaa puhumiseen. Oppilaat kertovat vuorotellen hyvinä pitämiään asioita kuluneelta viikolta. Pallo kiertää oppilaalta toiselle. Esille tulevat riitojen puuttuminen, kaverilta saatu apu, tavallisesta poikkeavat aktiviteetit koulun arjessa ja itselle mieluisat oppiaineet.

Opettaja ilmoittaa, että kokouksessa on seuraavaksi vuorossa oppilaskunnan hallituksen kuulumisten kertominen. Hän kysyy luokan oppilaskunnan hallituksen edustajalta Marilta viime kokouksesta. Mari kertoo: ”Oppilaskunnan hallituksessa käsiteltiin tulevia markkinoita, jotka järjestetään ensi lauuantaina.” Oppilaskunnan hallitus on ollut mukana järjestämässä markkinoita, eikä sillä ole tarvetta kysyä tässä kokouksessa oppilaiden mielipiteitä. Siksi oppilaskunnan hallituksen asioiden kierros päättyy nopeasti.

”Seuraavaksi kokouksessa tarkistetaan edellisen viikon päätösten onnistuminen”, selostaa opettaja. Tämän viikon kokouksessa sihteerinä toimii Mikko, joka esittelee viimeiset päätökset: ”Viime viikolla puhuimme rahan keräämisestä luokkaretkeä varten, istumajärjestyksestä ja leikeistä liikuntatunneilla.” Opettaja kysyy, onnistuivatko aloitteet. Anne, Lauri ja Heli viittaavat. Puheenjohtajan avustajana toimiva Heikki antaa puheenvuoron Annelle, joka sanoo: ”Istumajärjestys muutettiin ja liikuntatunnilla oli meidän toivomia leikkejä eli kyllä”. Lauri ja Heli ovat samaa mieltä. ”Leirikouluasian käsittely aloitettiin, mutta emme vielä tehneet päätöstä, kuinka leirikoulu tullaan toteuttamaan. Puhumme asiasta lisää, kun olemme selvittäneet, millaisia käytännön mahdollisuuksia meillä on”, jatkaa opettaja. Kaksi aloitetta on toteutunut onnistuneesti ja kolmannen kohdalla on päästy alkuun.

”Seuraavana ohjelmassa on aiheiden esittely ja käsittely. Täksi kerraksi on kaksi aloitetta: työrauhan parantaminen ja retken tekeminen. Nasim, sinä teit aloitteen huonosta työrauhasta. Kuvaisitko ja perustelisitko aloitettasi”, sanoo opettaja. Nasim esittää: ”Minusta työrauha voisi olla parempi tässä luokassa, koska oppilaat puhuvat liikaa tunneilla”. Opettaja pohtii mielessään rajoituksia aloitteen kehittämiseksi. Hän kysyy oppilailta, tuleeko heille mieleen realistisia ja helposti toteutettavia keinoja, joiden avulla luokan työrauhaa voitaisiin parantaa. Nasim ja Liisa viittaavat. Nasim saa ensiksi puheenvuoron puheenjohtajan avustajalta Heikiltä. ”Voisimme ottaa käyttöön liikennevalot, jotta tietäisimme, puhummeko liian kovaa tunneilla”, ehdottaa Nasim. Liisa jatkaa: ”Voisimme myös kokeilla tuolien korvaamista jumppapalloilla, jotta oppilaat saisivat liikkua vähän tuntien aikana”. Opettaja kommentoi lyhyesti, että molemmat ideat ovat mahdollisia. Hän kysyy, haluavatko muut oppilaat esittää ajatuksiaan siitä, miten luokan työrauhaa voidaan parantaa. Leena kannattaa liikennevaloja. Leevi ja Kaisa puhuvat jumppapallojen puolesta. Työrauhasta keskustelu päätetään äänestykseen. Opettaja harkitsee, kokeillaanko yhtä ratkaisua vai äänestetäänkö niistä molemmista. Hän arvioi, että molemmat voidaan ottaa käyttöön, jos luokka katsoo ne hyväksi. Niistä järjestetään siksi erilliset äänestykset. Luokan kahdestakymmenestä neljästä oppilaasta kahdeksantoista kannattaa liikennevaloja ja viisitois-

ta jumppapalloja. Opettaja äänestää molempien puolesta. Hän toteaa: ”Luokka on äänestänyt, että liikennevalot ja jumppapallot otetaan käyttöön. Kirjaatko Mikko päätöksen pöytäkirjaan?”

Seuraavaksi käsitellään toivomus retkestä. Aloitteen tehnyt Minja perustelee: ”Minusta olisi todella mukavaa, jos tekisimme yhdessä retken metsään.” ”Minja ideasi on hyvä, mutta kerrataan ensin, millainen retken tulisi olla. Ensinnäkin, retki ei saa maksaa mitään, koska koulunkäynnin tulee olla maksutonta. Toiseksi retkikohde ei voi olla liian kaukana. Kolmanneksi meidän tulee opiskella jotakin asiaa retkellä, koska koulun tarkoituksena on oppiminen”, selventää opettaja. Oppilaat alkavat ehdottaa erilaisia opiskeltavia asioita. Leevi kannattaa kasvion tekemistä, Lauri ehdottaa linturetkä ja Leena esittää ajatuksen kuvataiteen työn tekemisestä luonnossa. Opettaja tiivistää: ”Jär-

jestetäänpä äänestys, vaihtoehtoja ovat kasvion tekeminen, linturetki ja kuvataide”. Kaksitoista oppilasta kannattaa kasvion tekemistä, seitsemän oppilasta lintujen tarkkailua ja viisi oppilasta kuvataidetta. Opettaja äänesti kuvataidetta. ”Kasviretki voitti”, toteaa opettaja ja jatkaa: ”Alanpa miettiä, milloin voisimme tehdä retken.”

Kun päätös kasviretken tekemisestä on kirjattu pöytäkirjaan, opettaja päättää kokouksen. ”Kaikki asiat on käsitelty tällä kerralla. Voimme lopettaa kokouksen. Laittakaa pulpetit ja tuolit takaisin paikoilleen”, hän toteaa. Oppilaat järjestävät luokan takaisin normaaliin järjestykseen. Kun luokassa on hiljaista, päästää opettaja oppilaat välitunnille.

LUOKKAVALTUUSTOTOIMINNAN TAVOITTEET

Luokkavalvuuston päämääränä on mahdollistaa oppilaiden osallistuminen, tukea kouluhyvinvointia, kehittää oppilaiden vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja sekä edistää heidän kykyään yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Periaate oppilaiden osallistumisesta toteutuu

Perusopetuksen normit (lait, asetukset ja opetussuunnitelmat) korostavat oppilaiden oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua päätöksentekoon koulussa. Luokkavalvuusto soveltuu näiden lähtökohtien konkretisoimiseen. Se muodostaa toistuvan rakenteen, jonka avulla oppilaat voivat ilmaista itseään ja ottaa osaa luokan asioista päättämiseen.

Oppilaiden osallistuminen tarkoittaa heidän mukanaoloaan yhteisessä päätöksenteossa koulun ja luokan tasolla. Osallistuessaan oppilaat keskustelivat muiden päätöksentekijöiden kanssa ja vaikuttavat tehtäviin päätöksiin.⁴ Siinä keskeisiä asioita ovat dialogi, konfliktinratkaisu, neuvottelu ja kompromissit⁵.

Oppilaiden osallistumista voidaan analysoida erilaisista näkökulmista⁶. Eräs käyttökelpoinen työkalu on Harry Shierin teoria lasten osallistumisen tasoista. Sen mukaan lasten osallistuminen voidaan jaotella viiteen erillaiseen tyyppiin riippuen siitä, kuinka vahva rooli lapsilla on päätöksenteossa:

- 1. Lapsia kuullaan.** Ensimmäisellä tasolla lapsia ollaan valmiita kuulemaan. Aikuiset eivät kuitenkaan näe erityistä vaivaa sen eteen, että lapset saisivat ilmaista itseään.
- 2. Lapsia tuetaan ilmaisemaan näkemyksiään.** Toisella tasolla aikuiset luovat tilanteita, joissa lapset voivat kertoa ajatuksistaan. Samalla aikuiset tukevat ja rohkaisevat heitä itseilmaisussa.
- 3. Lasten näkemykset otetaan huomioon.** Kolmannella tasolla lapsia kuullaan aktiivisesti, mutta sen lisäksi heidän näkemyksensä otetaan huomioon päätöksenteossa. Aikuiset arvioivat, mitkä lasten näkemykset ovat järkeviä. He perustelevat lapsille, miksi niitä hyväksytään tai hylätään.

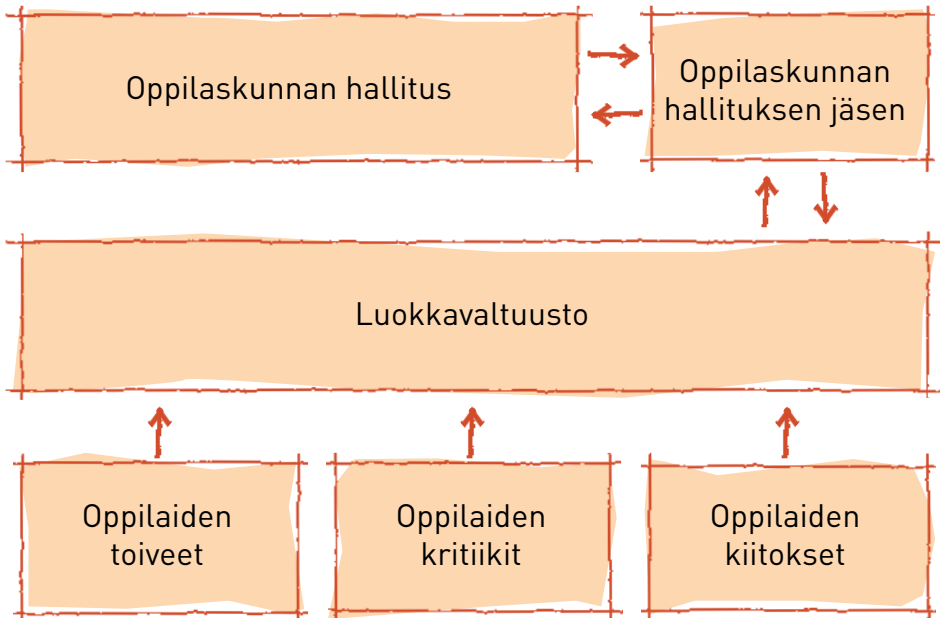
4. Lapset ovat mukana päätöksentekoprosesseissa. Neljännellä tasolla lapset saavat osallistua päätöksentekoon. Lapset eivät tule pelkästään kuulluksi, vaan he voivat neuvotella aikuisten kanssa ja vaikuttaa tehtäviin päätöksiin.

5. Lapset jakavat päätöksenteon vallan ja vastuun. Viidennellä tasolla lasten mahdollisuudet vaikuttamiseen vahvistuvat neljanteen tasoon verrattuna. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi aikuisten enemmistön ja veto-oikeuden poistamista.⁷

Luokkavaltuustossa voi toteutua lasten osallistuminen tasoilla kaksi, kolme ja neljä. Mikäli opettaja käyttää veto-oikeutta oppilaan aloitteeseen, edustaa aloitteen käsittely osallistumisen tasoa kaksi. Osallistumisen taso kolme saavutetaan, kun opettaja tekee päätöksen siitä, että oppilaan aloite toteutetaan. Neljännelle osallistumisen tasolle päästään tapauksissa, joissa oppilaat äänestävät tai neuvottelevat siitä, miten aloite toteutetaan.

Oppilaiden tulisi voida osallistua suomalaisessa peruskoulussa. Perusopetuslain mukaan ”opetuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien oppilaiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla oppilailla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä oppilaiden asemaan liittyvistä asioista”⁸. Sama asia sanotaan hieman toisin vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa: ”Oppilaat osallistuvat oman kehitysvaiheensa mukaisesti toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. He saavat kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisön jäseninä. Yhteisö kannustaa demokraattiseen vuoropuheluun ja *osallistumiseen* [kursiivi kirjoittajan] sekä luo niille toimintatapoja ja rakenteita.”⁹

Suomalaisen perusopetuksen normeissa oppilaiden osallistumista halutaan edistää erityisesti oppilaskunnan avulla. Oppilaskunta on hyvä tuki oppilaiden osallistumista, mikäli sitä hyödynnetään tehokkaasti. Pelkän oppilaskunnan avulla ei ole kuitenkaan mahdollista edistää *kaikkien* oppilaiden osallistumista, koska vain harva oppilas toimii aktiivisesti oppilaskunnan hallituksessa. Oppilaskunta tarvitseekin rinnalleen muita osallistumiskeinoja, jotta opetussuunnitelman perusteiden periaate oppilaiden osallistumisesta toteutuu käytännössä.

Kuvio 1: luokkavaltuusto ja oppilaskunnan hallitus

Koulussa tulisi olla sekä luokkavaltuustoja että oppilaskuntatoimintaa, koska ne vahvistavat toisiaan. Hyvän oppilaskuntatoiminnan eräs kriteeri on, että oppilaskunnan hallitus kuulee oppilaiden näkemyksiä ja tiedottaa heille toiminnastaan systemaattisesti¹⁰. Luokkavaltuusto tarjoaa oppilaille mahdollisuuden esittää koulunkäyntiin liittyviä toiveita ja kritiikkiä. Mikäli oppilaiden toiveet ja kriittiset huomiot ylittävät yksittäisen luokan päättävällän, voi oppilaskunnan hallituksen jäsen edistää niitä hallituksessa. Lisäksi oppilaskunnan hallituksen on mahdollista hyödyntää luokkavaltuustoa tiedottamiseen ja oppilaiden mielipiteiden kartoittamiseen. Ensinnäkin oppilaskunnan hallituksen jäsen voi kertoa oppilaskunnan hallituksen kokousten päätöksistä. Toiseksi oppilaskunnan hallituksen on mahdollista esittää eri luokkien kokouksiin käsiteltäviksi aiheita, joista se haluaa tietää oppilaiden mielipiteitä. Tällöin eri luokkien oppilaat keskustelevat aiheesta ja muodostavat niistä luokittain yhteisiä kantoja. Oppilaat voivat esimerkiksi äänestää, mitä asioita he pitävät tärkeinä suhteessa oppilaskunnan hallituksen esittämään kysymykseen. Tämän jälkeen oppilaskunnan hallituksen edustajat raportoivat oppilaskunnan hallituksen kokouksessa, mitä heidän luokissaan päätettiin.

Oppilaiden osallistuminen tekee kouluympäristöstä paremman

Luokkavaluusto soveltuu kouluhyvinvoinnin edistämiseen. Oppilaiden osallistumisella on myönteisiä vaikutuksia koulun toimintaan, sen vuorovaikutukseen ja siihen, miten oppilaat suhtautuvat koulunkäyntiin.

Ursula Magerin ja Peter Nowakin¹¹ tutkimuskatsauksen mukaan oppilaiden osallistuminen koulun päätöksentekoon parantaa *koulun toimijoiden välistä vuorovaikutusta*. Yksittäisissä tutkimuksissa on havaittu positiivisia vaikutuksia mm. oppilaiden keskinäisiin suhteisiin, vuorovaikutukseen oppilaiden ja opettajien välillä, tiedon kulkuun oppilaiden ja koulun hallinnon välillä sekä oppilaiden ja opettajien keskinäiseen ymmärrykseen.

Magerin ja Nowakin¹² mukaan oppilaiden osallistuminen vaikuttaa siihen, millainen kouluympäristö on. Esimerkiksi opetuksen sisällöissä, teemoissa ja organisoimisessa sekä koulun toimintaperiaatteissa, säännöissä, fyysisessä ympäristössä ja toimintatavoissa on nähty muutoksia. Oppilaiden osallistumisella on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia myös siihen, miten oppilaat kokevat koulussa olemisen. Yksittäisissä tutkimuksissa on huomattu, että osallistumisen seurauksena:

- oppilaat sitoutuvat aikaisempaa paremmin koulutyöhön
- oppilaat eivät ole poissa koulusta niin paljon kuin aikaisemmin
- oppilaat hyväksyvät koulun säännöt
- koulussa on parempi ilmapiiri
- koulussa vallitsee demokraattinen eetos ja oppilaat kokevat, että heitä kuullaan.

Edellä mainittuja asioita on havaittu luokkavaluusto-tutkimuksissa. Lapset pitävät toimintaa yleisellä tasolla hyvänä asiana¹³. He myös arvostavat mahdollisuutta vaikuttamiseen¹⁴. Lisäksi opettaja ja oppilaat kokevat koulisten parantavan luokan toimintaa ja ilmapiiriä¹⁵.

Oppilaat oppivat luokkavaluustossa tärkeitä taitoja

Luokkavaluuston päämääränä on kehittää oppilaisissa vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, joita itsenäinen ja vastuullinen päätöksenteko edellyttää. Niitä ovat mm. empatia sekä kyky ilmaista ja perustella omia näkemyksiä, kuunnella muita ja ratkaista konflikteja.

Kasvatuksen päämääränä on edistää lasten ja nuorten *valmiutta itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan*¹⁶. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että oppilaat oppivat mm. seuraavia kykyjä ja valmiuksia¹⁷:

Taulukko 1: kasvatuksessa välitettävät kyvyt

Henkilökohtaiset ominaisuudet	Sosiaaliset kyvyt	Tiedolliset kyvyt
<ul style="list-style-type: none">- minän vahvuus- emotionaalinen vakaus- itsenäisyys- itsetietoisuus- vastuullisuus- oma-aloitteisuus- päätöksentekokyky- kansalaisrohkeus- reflektiivisyys	<ul style="list-style-type: none">- empatia- solidaarisuus- luotettavuus- väkivallaton konfliktinratkaisu- kommunikaatio- taidot- yhteistyötaidot- ristiriitojen sovittelu- suvaitsevaisuus	<ul style="list-style-type: none">- oppiaineisiin liittyvä ja ne ylittävä tietäminen ja osaaaminen- pohdinta, argumentaatio ja arvioiminen- tiedon ymmärtäminen ja uudelleen esittäminen- itsenäinen oppiminen- tiedon käyttäminen ja soveltaminen

Oppilaiden osallistumisen vaikutuksia selvittävässä tutkimuksessa on havaittu, että erilaiset osallistumiskeinot voivat kehittää oppilaissa useita edellä mainittuja persoonallisia ja sosiaalisia kykyjä. Magerin ja Nowakin¹⁸ mukaan yksittäisissä tutkimuksissa on käynyt ilmi, että oppilaiden osallistuminen voi edistää heissä mm.:

- vuorovaikutustaitoja (esim. keskustelu-, väittely-, argumentaatio- ja kuuntelutaitoja)
- yhteistyötaitoja (esim. muiden mielipiteiden kunnioittamista)
- sosiaalisia taitoja (esim. empatiaa)
- ymmärrystä kompromissien tarpeellisuudesta
- päätöksentekotaitoja (esim. ongelmien ja konfliktien ratkaisemisen taitoja)
- toimijuutta (uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin)
- demokratiataitoja (ymmärrystä demokraattisista prosesseista sekä demokraattisia arvoja ja asenteita).

Osallistumisesta hyötyvät tutkimusten mukaan kuitenkin vain oppilaat, jotka ottavat osaa päätöksentekoon koulussa¹⁹. Esimerkiksi oppilaskunta-toiminnan yhteydessä pelkästään oppilaskunnan hallituksen jäsenet voivat oppia edellä mainittuja taitoja. Luokkavaluustoissa kaikki oppilaat saavat tilaisuuden ottaa osaa neuvotteluun ja päätöksentekoon sekä kehittää vuorovaikutus-, yhteistyö- ja demokratiataitoja.

Luokkavaluustosta tehdyt tutkimukset vahvistavat Magerin ja Nowakin tutkimustuloksia. Angell²⁰ tarkasteli usean vuoden ajalta muistiinpanoja kokouksista ja havaitsi, että oppilaat olivat omaksuneet demokraattisia taitoja, asenteita ja arvoja: kuuntelemista, vuorojen ottamista, järkevien argumenttien esittämistä, kaikkien puheoikeuden puolustamista, muiden näkökulmiin samaistumista ja arvostelun lykkäämistä, kunnes kaikki ovat puhuneet (demokraattiset taidot), itseluottamusta, minäpystyvyyttä ja kiinnostusta osallistumiseen (demokraattiset asenteet) sekä toisten ihmisten, oikeuden ja lain arvostamista (demokraattiset arvot). De Boer²¹ seurasi kokouksia usean vuoden ajan. Tutkimuksessa kävi ilmi, että oppilaat oppivat perustelemaan näkemyksiään, keskustelemaan toistensa kanssa, kuuntelemaan muita, antamaan toisten puhua, käyttämään minä-viestejä ja rajoittamaan puheenvuorojensa kestoja. Luokkavaluustosta tehdyt tilastolliset selvitykset tukevat tuloksia. Kolmessa selvityksessä on todettu, että

oppilaat ja opettajat kokevat toimintatavan kehittävän oppilaiden persoonallisia ja sosiaalisia taitoja²².

Moni edellä mainittu taito sisältyy vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Laaja-alaisissa osaamiskokonaisuuksissa mainitaan:

Taulukko 2: luokkavaltuusto ja laaja-alainen osaaminen

Laaja-alainen osaamiskokonaisuus	Laaja-alaisen osaamiskokonaisuuden taidot, jotka ovat opittavissa osallistumisen kautta
L1: ajattelu ja oppimaan oppiminen	<ul style="list-style-type: none"> - toisten näkemysten kuuntelu - toimijuus - ongelmanratkaisutaidot
L2: kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	<ul style="list-style-type: none"> - arvostavan vuorovaikutuksen taidot - keinot ilmaista itseä - mielipiteen esittäminen rakentavasti - toisen näkökulmaan asettuminen
L3: itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	<ul style="list-style-type: none"> - vastuun kantaminen omasta ja yhteisestä työstä - tunnetaidot - sosiaaliset taidot - ihmissuhteiden ja keskinäisen huolenpidon tärkeys
L6: työelämätaidot ja yrittäjyys	<ul style="list-style-type: none"> - työskentely yhdessä muiden kanssa - aloitteellisuus ja vaihtoehtojen etsintä
L7: osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen	<ul style="list-style-type: none"> - vaikuttaminen, päätöksenteko ja vastuullisuus - omien näkemysten ilmaisu - neuvottelu, sovittelu ja ristiriitojen ratkaiseminen - toisten huomioiminen

Myös yksittäisillä oppiaineilla on vuoden 2014 perusopetuksen opetus-suunnitelman perusteissa tavoitteita, joihin voidaan pyrkiä osallistamalla oppilaita. Seuraavaan taulukkoon on kirjattu äidinkielestä ja kirjallisuudesta sekä yhteiskuntaopista tällaisia opetuksen päämääriä:

Taulukko 3: luokkavaltuusto ja oppiaineet

Äidinkieli ja kirjallisuus	Yhteiskuntaoppi
<ul style="list-style-type: none"> - opastaa oppilasta vahvistamaan taitoaan toimia rakentavasti erilaisissa viestintäympäristöissä ja ilmaisemaan mielipiteensä - ohjata oppilasta huomaamaan omien kielellisten ja viestinnällisten valintojensa vaikutuksia ja huomioimaan toisten tarpeita ryhmäviestintätilanteissa - rohkaista oppilasta ilmaisemaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään ja vahvistamaan myönteistä kuvaa itsestään tekstien tuottajana - kannustaa ja ohjata oppilasta kielentämään ajatuksiaan ja harjoittelemaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien tuottamista, myös monimediaisissa ympäristöissä 	<ul style="list-style-type: none"> - ohjata oppilasta kiinnostumaan ympäröivästä yhteiskunnasta ja yhteiskuntaopista tiedonalana - tukea oppilasta harjaannuttamaan eettistä arviointikykyään liittyen erilaisiin inhimillisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin kysymyksiin - kannustaa oppilasta harjoittelemaan demokraattisen vaikuttamisen perustaitoja sekä keskustelemaan rakentavasti eri mielipiteistä

Taulukoista 2 ja 3 käy ilmi, että oppilaat voivat oppia demokraattisissa käytänteissä opetus suunnitelman perusteiden keskeisiä taitoja. Niin laaja-alaisen osaamisen kuin yksittäisten oppiaineidenkin tavoitteita voidaan toteuttaa luokkavaltuustotoiminnassa, joten on perusteltua varata kokouksille yksi oppitunti joka kouluviikolta. Voi kuitenkin olla järkevää vaihtaa joka viikko oppiainetta, jonka paikalla luokkavaltuusto pidetään. Tällöin se ei vie liikaa aikaa miltään yksittäiseltä oppiaineelta.

Luokkavaltuusto auttaa oppilaita kasvamaan aktiivisiksi kansalaisiksi

Luokkavaltuusto edistää oppilaiden kehitystä aktiivisiksi kansalaisiksi. Osallistuessaan koulussa oppilaat oppivat yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa tarvittavia kykyjä ja asenteita.

Demokraattisissa yhteiskunnissa kouluopetuksen tulee kehittää oppilaiden kykyä poliittiseen osallistumiseen eli yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen²³. Ovathan aktiiviset ja kriittiset kansalaiset toimivan demokratian edellytys. Myös omien ja muiden etujen toteutumisesta voi huolehtia, mikäli osaa vaikuttaa yhteiskuntaan. Lisäksi yhteiskunnan kehittäminen nykyistä paremmaksi edellyttää kykyä poliittiseen osallistumiseen.

Tavoite oppilaiden yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitojen kehittämistä sisältyy suomalaisen perusopetuksen normeihin. Tuntijakoasetuksen²⁴ mukaan ”opetuksen tavoitteena on tukea aktiivista kansalaisuutta ja antaa oppilaille valmiuksia yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan”. Myös perusopetuksen opetus suunnitelman perusteissa todetaan perusopetuksen luovan ”osaamisperustaa oppilaiden kasvulle demokraattisia oikeuksia ja vapauksia vastuullisesti käyttäviksi, aktiivisiksi kansalaisiksi”²⁵.

Yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa tarvitaan seuraavia kykyjä ja valmiuksia:

- itseilmaisun, perustelemisen, neuvottelun ja päätöksenteon taitoja
- luottamusta omaan poliittiseen osaamiseen
- yhteiskunnallisten vaikutuskeinojen tuntemista (äänestäminen, mielenosoittaminen jne.)
- kiinnostusta yhteiskuntaa kohtaan.²⁶

Luokkavaltuusto edistää oppilaiden kykyä yhteiskuntaan vaikuttamiseen. Se kehittää heidän itseilmaisun, perustelemisen, neuvottelun ja päätöksenteon taitojaan. Toiminta myös vahvistaa oppilaiden toimijuutta eli uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Kansainvälisissä ICCS-tutkimuksissa on havaittu, että oppilaiden ottaminen mukaan koulun päätöksentekoon lisää heidän valmiuttaan vaikuttaa aikuisina yhteiskuntaan²⁷. Syynä on todennäköisesti se, että osallistuminen koulussa tukee aktiivisen toimijan identiteettiä²⁸. Koulun osallistumisrakenteet auttavat näin oppilaita ymmärtämään, ettei ihmisen tarvitse olla passiivinen sivustaseuraaja, vaan hänen on mahdollista pyrkiä vaikuttamaan ympäröivään maailmaan.

2 Luokkavaltuusto käytännössä

LUOKKAVALTUUSTON ESITTELY OPPILAILLE

Toiminta edellyttää opettajalta ja oppilailta uusien asioiden oppimista. Opettajan on perehdyttävä toiminnan periaatteisiin, opetettava ne oppilaille sekä toisinaan arvioitava ja kehitettävä istuntoja yhdessä oppilaiden kanssa.

Kun opettaja päättää aloittaa luokkavaltuustotoiminnan omassa luokassaan, tulee hänen esitellä idea oppilaille ja opettaa heille, kuinka kokouksissa toimitaan. Tähän tarkoitukseen on järkevää hyödyntää diaesitystä, koska sen avulla perehdytykseen saadaan tarpeellista selkeyttä ja rakennetta²⁹.

Esittely tapahtuu siten, että opettaja kuvaa yksitellen erilaisia luokkaval-
tuustoon liittyviä seikkoja. Välissä tehdään tehtäviä. Esittelyyn voidaan
käyttää esimerkiksi kaksi tuntia, joiden rakenne on seuraava:

Taulukko 4: oppilaiden perehdyttäminen luokkavaltuustoon

Tunti	Käsiteltävät asiat
1. tunti	<ul style="list-style-type: none"> - luokkavaltuuston yleiset piirteet ja tavoitteet - luokkavaltuustossa käsiteltävät asiat - aloitteiden tekeminen ja kerääminen - tehtävä: aloitteiden keksiminen
2. tunti	<ul style="list-style-type: none"> - kokouksen kulku - aiheiden käsittelyn tavat - opettajan ja oppilaiden roolit - tehtävä: luokkavaltuuston sääntöjen päättäminen

Ensimmäisen tunnin aluksi opettaja selostaa oppilaille, mistä luokkaval-
tuustossa on yleisellä tasolla kyse ja mihin sillä pyritään. Seuraavaksi hän
esittää oppilaille listan asioista, joita voidaan käsitellä. Sitten opettaja ku-
vaa, kuinka kirjallisia aloitteita tehdään ja miten niitä voidaan kerätä. En-
simmäinen tunti päättyy tehtävään, jossa oppilaiden tulee miettiä mah-
dollisia aloitteita käsiteltäviksi.

Toinen esittelytunti aloitetaan siten, että oppilaille esitellään luokkaval-
tuuston kokouksen rakenne. Seuraavaksi opettaja kuvaa yleisten asioiden
ja ongelmien käsittelyn vaiheet. Sen jälkeen oppilaille kerrotaan, millaisia
rooleja heillä voi olla. Toisen esittelytunnin viimeinen vaihe on säännöistä
päättäminen. Siinä voidaan hyödyntää yleisen päätöksenteon vaiheita.
Oppilaiden kanssa puhutaan aluksi siitä, mihin sääntöjä tarvitaan. Seura-
avaksi he saavat ehdottaa erilaisia sääntöjä. Niitä arvioidaan luokan tarpei-
den näkökulmasta. Lopuksi äänestetään luokkavaltuuston säännöistä tai
opettaja päättää, mitkä oppilaiden ehdottamat säännöt valitaan.

KÄSITELTÄVÄT AIHEET JA TEEMAT

Luokkavaltuustossa on mahdollista käsitellä monipuolisesti erilaisia koulunkäyntiä koskevia asioita. Kokouksissa puheeksi voivat tulla esimerkiksi luokan käytänteet, opetukseen liittyvät kysymykset ja ihmisten väliset konfliktit. Seuraavaan taulukkoon on koottu kokouksiin sopivia teemoja³⁰:

Taulukko 5: luokkavaltuustossa käsiteltävät asiat

Luokan yleiset asiat	Ihmisten väliset ongelmat
<ul style="list-style-type: none">- luokan säännöt- luokan jäsenten vastuutehtävät- opetusprojektit- opetuksen sisällöt ja menetelmät- oppimisen arviointi- tapahtumat- matkat- juhlat- luokan fyysinen järjestys- kotitehtävät- istumajärjestys	<ul style="list-style-type: none">- luokan sosiaaliset ongelmat- oppilaiden väliset konfliktit- oppilaiden ongelmat opettajien kanssa

Käsiteltävät aiheet voidaan jakaa *luokan yleisiin asioihin* ja *ihmisten väleisiin konflikteihin*. Jaottelu on tärkeä, sillä yleisiä asioita ja konflikteja käsitellään eri tavalla. Yleisiin koulutyötä koskeviin asioihin hyödynnetään *yleisten asioiden käsittelyn mallia*. Ihmisten välisiä ongelmia käsitellään *konfliktinratkaisun mallien* avulla.

On asioita, jotka eivät kuulu luokkavaltuustoon. Niitä ovat:

- kiusaaminen
- yksittäisten oppilaiden väliset riidat, joiden käsittelyyn ei ole heidän suostumusta
- rangaistusten jakaminen
- nimettömät aloitteet.

Luokkavaltuustossa ei ensinnäkään kiusata muita oppilaita, vaan ongelmista puhutaan asiallisesti. Itse konfliktitilanteen tulee loppua, kun kokous alkaa. Toiseksi oppilaiden tulee antaa suostumus heitä koskevien riitojen käsittelyyn³¹. Oppilaiden ei ole pakko käsitellä heitä koskettavia ongelmia, mikäli he eivät sitä halua. Kolmanneksi luokkavaltuustossa ei jaeta rangaistuksia oppilaille tai opettajille. Sen sijaan kokouksissa keskitytään selvittämään ongelmia ja löytämään niihin hyviä ratkaisuja. Neljänneksi kaikkien aloitteiden tulee sisältää allekirjoitus. Siksi nimettömiä aloitteita ei käsitellä.

ALOITTEET JA NIIDEN KERÄÄMINEN

Oppilaiden aloitteet voivat olla luonteeltaan *toiveita*, *kritiikkejä* ja *kiitoksia*³². Toiveet ovat koulua koskevia kehitysehdotuksia. Ne muotoilevat oppilaiden ajatuksia siitä, miten koulua voitaisiin kehittää. Kritiikit tarkoittavat koulua koskevia kielteisiä huomioita. Niiden avulla oppilaat voivat esittää näkemyksiään siitä, mikä ei ole koulussa hyvin. Oppilaiden keskinäiset ja luokan ongelmat kuuluvat kritiikkeihin. Kiitokset ovat oppilaiden myönteisiä kokemuksia. Ne voivat koskea niin muita ihmisiä kuin koulun yleisiä asioita. Kiitosten avulla voidaan pyrkiä vahvistamaan luokassa positiivisia toimintatapoja ja parantamaan sen ilmapiiriä. Opettajien kokemusten mukaan oppilaat esittävät paljon kritiikkejä etenkin, jos kokouksissa käsitellään yksittäisten oppilaiden välisiä riitoja³³. Jotta oppilaat tottuvat esittämään myös kiitoksia, kannattaa opettajan tehdä niitä runsaasti ja toimia näin oppilaille esimerkkinä. Yksi opettajan kiitos joka kokoukseen on paikallaan.

Oppilaiden aloitteiden keräämiseen on olemassa useita vaihtoehtoja. Niistä ensimmäinen on *seinätaulu*, jossa on otsakkeet ”me kiitämme”, ”me toivomme” ja ”me arvostelemme”. Seinätaulu voi toimia siten, että oppilaat

kiinnittävät siihen erillisille papereille kirjoitettuja aloitteita. On myös mahdollista laittaa luokan seinälle suuri paperi, johon oppilaat kirjoittavat asiansa. Koska seinätaulu on julkinen, on oppilaiden mahdollista lukea toistensa aloitteita kouluviikon aikana.

Toinen vaihtoehto aloitteiden keräämiseen on *aloitelaatikot*. Ne ovat laatikoita, joihin oppilaat pudottavat aloitelappujaan. Niiden otsikot ovat samat kuin seinätaulujen. Aloitelaatikot eroavat seinätaulusta siten, etteivät oppilaat voi tarkastella toistensa aloitteita kouluviikon aikana.

Kolmas vaihtoehto on *luokkavaltuuston viikko*. Se on viikko, johon oppilaat kirjoittavat omia aloitteitaan. He merkitsevät aloitteensa yhteyteen, onko se luonteeltaan kiitos, toive vai kritiikki. Viikko muistuttaa seinätaulua siinä mielessä, etteivät aloitteet ole salaisia ennen kokousta.

Aloitteiden keräämistä varten tarkoitettujen välineiden on syytä olla melko suuria ja keskeisellä paikalla luokassa. Mikäli ne ovat pieniä ja sysätty luokan perimmäiseen nurkkaan, ei oppilaille tule niin helposti mieleen tehdä aloitteita.

Taulun ja laatikkojen vieressä tulee olla lomakkeita aloitteiden tekemistä varten sekä kirjoitusvälineet. Aloitelomakkeissa³⁴ tulee olla seuraavat kohdat:

1. päivämäärä, jolloin aloite on tehty
2. oppilaan nimi
3. tieto siitä, onko aloite kiitos, kritiikki vai toive
4. tila aloitteelle.

Vihkoja käytettäessä niiden rinnalle riittävät pelkät kirjoitustarvikkeet.

Aloitteiden keräämisen tavasta voidaan päättää oppilaiden kanssa hyödynämällä yleisten asioiden käsittelyn mallia (ks. Päätöksenteko s. 38). Oppilaiden kanssa voidaan myös sopia kokouksessa, ketkä koristelevat seinätaulun/laatikot/vihkon ja miten se tapahtuu. Näin oppilaille voidaan viestittää alusta alkaen, että luokkavaltuusto on heidän omaa toimintaansa.

LUOKKAVALTUUSTON KULKU

Toiminta noudattaa tiettyä rakennetta, jotta asioista saadaan keskusteltua, neuvoteltua ja päätettyä mahdollisimman sujuvasti. Pysyvä toimintamalli auttaa oppilaita orientoitumaan kokouksiin. Luokkavaltuuston vaiheiden noudattaminen edistää oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia koulussa³⁵. Siksi siinä kannattaa pitäytyä.

Yleensä luokkavaltuuston vaiheina mainitaan:

0. tehtävien jako
1. kokouksen avaaminen
2. positiivinen kierros
3. pöytäkirjan lukeminen ja edellisen kerran päätösten tarkistaminen
4. aiheiden esittely
5. aiheiden käsittely ja päätöksenteko
6. istunnon lopettaminen.

Tehtävien jako. Ennen kokouksen varsinaista aloitusta jaetaan puheenjohtajan, puheenjohtajan avustajan, sihteerin, kellottajan sekä työrauha- ja sääntövahdin tehtävät. Jos oppilaat hoitavat näitä tehtäviä pidemmän ajan, varmistetaan, että he ovat tietoisia rooleistaan.

Kokouksen avaaminen. Luokkavaltuuston kokous aloitetaan siten, että puheenjohtaja kuuluttaa sen avatuksi. Hän toteaa esimerkiksi: ”Luokkavaltuuston kokous alkaa!” Puheenjohtaja voi myös antaa äänimerkin, jonka avulla lapset osaavat orientoitua työskentelyyn. Istunnon avaamisen yhteydessä voidaan muistuttaa säännöistä, joita tulee noudattaa.

Positiivinen kierros. Istunnon avaamisen jälkeen puheenjohtaja esittää, että ensimmäisenä käydään läpi hyviä asioita kouluviikolta. Tätä vaihetta kutsutaan positiiviseksi kierrokseksi. Siinä jokainen oppilas saa kertoa lyhyesti jotain positiivista kouluviikosta. Puheeksi voivat tulla niin opetus, välitunnit kuin kaverit. Asioiden tulee kuitenkin liittyä koulunkäyntiin. Oppilaiden ei ole aina helppoa löytää hyviä asioita koulunkäynnistä. Siksi positiivinen kierros kannattaa ajatella pedagogisena vaatimuksena, jonka avulla kehitetään vähitellen oppilaiden kykyä havaita positiivisia asioita. Puheenjohtajan on mahdollista auttaa oppilaita positiivisten asioiden huomaamisessa esittämällä joskus kierroksen aluksi yksityiskohtaisemman kysymyksen. Se voi olla esimerkiksi ”Mikä oli hyvää opetuksessa/kavereiden kanssa tällä viikolla?” Hän voi myös pyytää muita oppilaita viittaamaan puheenvuorojen yhteydessä, mikäli hekin kokivat saman asian positiivisena. Positiivinen kierros auttaa oppilaita virittäytymään luokkavaltuuston kokoukseen³⁶. Siksi sillä on tärkeä rooli ohjelmassa.

Pöytäkirjan lukeminen ja päätösten tarkistaminen. Positiivisen kierroksen päätyttyä puheenjohtaja kertoo, että seuraavaksi käydään läpi viime kokouksen päätökset. Tämän jälkeen sihteeri lukee ne. Hän kysyy päätöksistä, olivatko ratkaisut onnistuneita. Tarkoituksena on varmistaa, että päätökset ovat olleet hyviä ja oppilaat ovat noudattaneet niitä. Jos oppilaat kokevat jonkin päätöksen huonoksi tai eivät ole noudattaneet sovittua ratkaisua, käsitellään aloite uudestaan kuluvassa kokouksessa. Pöytäkirjan lukeminen ja päätösten tarkistaminen on välttämätön vaihe, koska sen avulla taataan jatkuvuus kokousten välille ja korostetaan tehtyjen päätösten tärkeyttä. Se on keskeinen myös oppilaiden vaikutusmahdollisuuksien kannalta³⁷.

Aiheiden esittely. Seuraavaksi puheenjohtaja lukee luokkavaltuustoa varten tehdyt aloitteet. Sen jälkeen hän kysyy asianomaisilta oppilailta, ovatko ne edelleen ajankohtaisia ja haluavatko he, että ne käsitellään³⁸. Syynä tähän on se, ettei istunnoissa ole tarkoitus keskustella aiheista, jotka oppilaat kokevat kiusallisiksi. Oppilaille on veto-oikeus heitä koskeviin aiheisiin. Mikäli oppilas ei esimerkiksi halua, että häneen liittyvästä riidasta puhutaan luokkavaltuustossa, voi hän kieltäytyä siitä. Jos aiheita on liikaa yhtä kokousta varten, voidaan äänestää, mitkä niistä käsitellään. Tällöin jokaisella oppilaalla on käytössään yksi ääni. Eniten ääniä saaneet aloitteet käsitellään heti ja loput siirretään seuraavaan kokoukseen. Toinen vaihtoehto on, että aloitteet käsitellään siinä järjestyksessä kuin ne on ilmoitettu kuluneen viikon aikana.

Aiheiden käsittely ja päätöksenteko. Kun istunnon aiheet on esitelty yleisellä tasolla, ne käsitellään yksitellen. Luokan yleisiä asioita ja oppilaiden välisiä ongelmia varten on olemassa toisistaan poikkeavat käsittelytavat.

Edellisiä käsitellään yleisten asioiden käsittelyn mallin mukaisesti. Jälkimmäisten käsittelyyn hyödynnetään joko konfliktinratkaisun tai anonyymien konfliktinratkaisun mallia.

Kokouksen päättäminen. Kun kaikki oppilaiden aloitteet on käsitelty tai aika loppuu, päätetään istunto. Sihteeri kertoo luokkavaltuustossa tehdyt päätökset, minkä jälkeen kokous julistetaan päättyneeksi.

Edellä on kuvattu luokkavaltuuston kokous siten kuin se kuvataan saksalaisissa opettajan oppaissa. Luokkavaltuustoon on kuitenkin mahdollista ottaa mukaan muitakin vaiheita. Niitä ovat:

- kriittinen kierros
- oppilaskunnan hallitukset asiat
- vastuutehtävien jako
- tulevan opetuksen suunnittelu.

Kriittinen kierros. Tässä vaiheessa oppilaat saavat ilmaista vuorotellen kriittisiä havaintoja siitä, mikä kouluviikolla ei ole onnistunut tai hyvää. Kriittinen kierros pidetään positiivisen kierroksen jälkeen.

Oppilaskunnan hallituksen asiat. Tässä vaiheessa oppilaskunnan hallituksen edustaja tiedottaa luokalle, mitä oppilaskunnan hallitus on tehnyt viime aikoina. Hän voi myös tuoda oppilaiden keskusteltavaksi ja äänestettäväksi jonkin aiheen. Muutkin oppilaiden osallistumista edistävät ryhmät kuten ympäristö- tai ruokaraati voivat hyödyntää oppilaskunnan hallituksen vaihetta. Se pidetään ennen edellisen kerran päätösten tarkistamista.

Vastuutehtävien jako. Luokkavaltuustossa voidaan päättää, mitä vastuutehtäviä oppilaat hoitavat seuraavalla viikolla. Eräitä mahdollisuuksia ovat esimerkiksi siistijä, kasvien kastelija, kalenterin hoitaja, naulakoiden järjestäjä, työrauhan valvoja ja materiaalien jakaja.

Opetuksen suunnittelu. Normaalisti luokkavaltuustossa ei ole erillistä vaihetta tulevan opetuksen suunnittelulle. Opetusta voidaan käsitellä, mikäli oppilas tai opettaja on tehnyt sitä koskevan aloitteen. Tällainen aloite voi olla esimerkiksi toive opetusjärjestelyiden muuttamisesta tai opetuk-

nessa käsiteltävästä sisällöstä. Istuntoihin on kuitenkin mahdollista ottaa mukaan vaihe, jossa oppilaiden kanssa suunnitellaan yhdessä seuraavan viikon ohjelmaa. Esimerkiksi Lena Morgenthaun³⁹ malli sisältää opetuksen suunnittelun. Näin voidaan:

- perustella oppilaille, minkä vuoksi seuraavalla viikolla opiskellaan tiettyjä asioita
- kysyä oppilaiden mielipiteitä tulevan viikon alustavasta suunnitelmasta
- antaa oppilaiden päättää joistakin tulevaan opetukseen liittyvistä asioista kuten opetusmenetelmistä tai käytettävistä materiaaleista
- tarjota oppilaille tilaisuus esittää omia henkilökohtaisia muunnelmia tulevan viikon töistä.

Suosittelen, että edellä kuvatuista lisävaiheista oppilaskunnan hallituksen asioiden käsittely otetaan mukaan kokouksiin. Sen avulla voidaan vahvistaa luokkavaltuuston ja oppilaskuntatoiminnan yhteyttä, mikä lisää oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia koulussa. Vastuutehtävien jakamistakin voidaan harkita, koska se ei vie kokouksessa paljoa aikaa. Muita lisävaiheita ei kannata kokeilla ainakaan heti ilman painavaa syytä.

Mikäli oppilaat ja opettaja eivät ole tehneet kokoukseen aloitteita, voidaan aika hyödyntää positiivisen kierroksen, oppilaskunnan hallituksen asioiden käsittelyn ja edellisen kerran päätösten tarkistamisen jälkeen luokan ja koulun asioiden arvioimiseen. Oppilaat jaetaan kolmen tai neljän hengen ryhmiin. He saavat tehtäväksi pohtia luokkaan ja kouluun liittyviä toiveita ja ongelmia. Oppilaiden ajatukset käydään yhdessä läpi. Sen jälkeen heitä ohjataan tekemään niihin liittyviä aloitteita seuraavia kokouksia varten. Toinen vaihtoehto aloitteiden puuttuessa on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen harjoittelu. Ne löytyvät oppaan lisämateriaaleista⁴⁰. Myös lyhyempi kokous on mahdollista pitää.

ASIOIDEN KÄSITTELY

Luokkavaltuustossa keskustellaan ja tehdään päätöksiä eri tavoin riippuen siitä, onko kyseessä yleinen koulunkäyntiin liittyvä asia vai ihmisten välinen ongelma. Yleisten asioiden käsittelyn mallia käytetään, kun käsiteltävä

aloite liittyy esimerkiksi istumajärjestykseen, sääntöihin, opetukseen tai retkiin. Konfliktinratkaisun mallia sovelletaan ihmisten välisten ongelmien selvittämiseen.

Yleisten asioiden käsittelyn mallin vaiheet ovat:

1. aloitteen esittely
2. aloitteen perusteiden tarkastelu
3. ratkaisuehdotusten kehittäminen
4. ratkaisuehdotusten arvioiminen
5. päätöksenteko.

Aloitteen esittely. Aloitteen tehnyt henkilö kuvaa yleisellä tasolla, mistä aloitteesta on kyse. Hän myös perustelee sen.

Aloitteen perusteiden tarkastelu. Aloitteen esittelyn ja perustelun jälkeen pohditaan yhdessä, millainen ehdotuksen tulisi olla, jotta se olisi järkevä ja onnistunut. Tässä vaiheessa muodostetaan yhdessä näkemys siitä, mihin ehtoihin aloitteen tulee vastata, jotta se voidaan hyväksyä. Opettajan tulee selventää oppilaille reunaehdot aloitteen kehittämiseksi. Hän esittää, mitkä vaihtoehdot eivät tule kyseeseen. Mikäli aihe ei sovi kouluun ollenkaan, jätetään aiheen tarkastelu tähän. Opettajan tulee kuitenkin perustella oppilaille, miksi näin tehdään. Oppilaita voidaan myös ohjata arvioimaan itse, onko aloite realistinen. Näin he voivat huomata ilman opettajan suoraa kieltoa, ettei se sovi kouluun.

Kun opettaja käyttää veto-oikeutta, kannattaa hänen täsmentää, kuinka aloitetta tulee kehittää eteenpäin, jotta se voidaan käsitellä myöhemmin. Esimerkiksi eräässä ensimmäisen luokan kokouksessa oppilaat toivoivat lisää musiikkitunteja lukujärjestykseen. Opettaja käytti veto-oikeutta ja perusteli, että hänen tulee noudattaa ennalta määrättyä tuntijärjestystä. Veto-oikeuden käyttämisen jälkeen opettaja olisi voinut selittää oppilaille, että he voivat toivoa lukujärjestyksen muuttamisen sijasta esimerkiksi lauluja muille tunneille tai tiettyjä asioita musiikintunneille. Tämä menettelytapa olisi kehittänyt oppilaiden ymmärrystä koulunkäynnin tarkoituksesta ja heidän vaikutusmahdollisuuksistaan luokan asioihin.

Ratkaisuehdotusten kehittäminen. Kun oppilaiden kanssa on määritetty, mihin ehtoihin aloitteen tulee vastata, siirrytään sen kehittämiseen. Tässä vaiheessa hyödynnetään aivoriihi-menetelmää⁴¹. Oppilaat saavat ehdottaa aluksi mielikuvituksellisiakin ideoita, joista sitten karsitaan myöhemmin toimivat vaihtoehdot. Ehdotukset eivät voi olla kuitenkaan vitsejä. Tarkoituksena on kerätä suuri määrä erilaisia ideoita, jotta niihin sisältyisi hyviä vaihtoehtoja. Kehitetyt aloitteet kannattaa kirjata ylös, jotta niistä on helpompi lähteä keskustelemaan.

Ratkaisuehdotusten arvioiminen. Ideoiden kehittämistä seuraa arvioimisen vaihe, jossa tarkastellaan erilaisia ehdotuksia kriittisesti. Kriteereinä käytetään aiemmin määriteltyjä reunaehtoja toteutuskelpoiselle ehdotukselle. Ehdotusten arvioiminen tapahtuu käytännössä siten, että opettaja ja oppilaat esittävät ajatuksiaan niiden heikkouksista ja vahvuuksista. Eri ehdotukset kannattaa käydä läpi yksitellen.

Päätöksenteko. Kun kaikki ehdotukset on arvioitu, tehdään yhdessä päätös siitä, toteutetaanko aloite ja mikä kehitysehdotus valitaan. Mahdollisia päätöksenteon tapoja ovat äänestäminen, opettajan tekemä päätös ja neuvottelemine. Äänestäminen soveltuu asioihin, jotka koskettavat koko luokkaa. Esimerkiksi istumajärjestyksestä, yhdessä toteutettavista retkistä ja opetusprojekteista kannattaa äänestää. Tällöin oppilaat muodostavat yhteisen kantansa asiaan. Opettajan kannattaa tehdä päätös, kun aloitteella ei ole seurauksia kaikille oppilaille. Eräässä viidennessä luokassa osa oppilaista toivoi mahdollisuutta soittaa pianoa välitunneilla. Koska asia ei kiinnostanut kaikkia oppilaita, eikä soittamisella välitunneilla olisi ollut heille haittaa, totesi opettaja, että oppilaiden toive hyväksytään. Neuvotte-

lua voidaan hyödyntää tehtäessä konsensuspäätös. Mikäli asia koskee vain muutamaa oppilasta, voivat he neuvotella ratkaisusta. Silloin jokainen oppilas kertoo, mitkä ratkaisut sopivat heille. Jos päästään kaikkia tyydyttävään ratkaisuun, valitaan se toteutettavaksi. Muuten jatketaan toisten vakuuttelua ja ratkaisujen kehittelyä.

Konfliktinratkaisun mallia käytetään, kun luokkavaltuustossa ratkaistaan oppilaiden välisiä riitoja. Sellaisia ovat tyypillisesti yksittäisten oppilaiden väliset nimittelyt, tavaroiden ottamiset ja tönimiset. Kokouksessa käsiteltävien ongelmien on voitava odottaa kokoukseen saakka.

Konfliktinratkaisun mallin vaiheet ovat:

1. suostumuksen varmistaminen
 2. konfliktin tarkastelu
 3. näkökulman vaihtaminen
 4. ratkaisuehdotusten kehittäminen
 5. ratkaisuehdotusten arvioiminen
 6. sopimuksen tekeminen.
-

Suostumuksen varmistaminen. Käsittely aloitetaan varmistamalla, että osalliset ovat valmiita puhumaan riidastaan. Tätä tarkoitusta varten puheenjohtaja kysyy osapuolilta, haluavatko he käsitellä aihetta istunnossa. Mikäli oppilaat vastaavat myöntävästi, aloitetaan keskustelu. Jos oppilaat eivät halua käsitellä ongelmaa luokkavaltuustossa, tehdään se muualla. Suostumuksen tarkistaminen ja riitojen tarkastelulle suotuisan ilmapiirin luominen on tärkeää, koska niistä puhuminen ei ole oppilaille välttämättä helppoa koko luokan edessä⁴².

Konfliktin tarkastelu. Tämän vaiheen aluksi selvitetään, mistä riidassa on kyse. Aloitteen tehnyt oppilas on ensimmäisenä vuorossa. Hän kertoo asiallisesti minä-viestejä käyttäen, millainen konflikti oli hänen näkökulmastaan. Seuraavaksi puhuvat riidan muut osapuolet. Hekin kuvaavat ongelmaa siten kuin se näyttäytyi heille. Puheenjohtajan tehtävänä on kuunnella aktiivisesti, esittää oppilaiden puheenvuorojen jälkeen tulkintansa heidän näkemyksistään ja kysyä, ymmärsikö hän heitä oikein. Lopuksi sivustaseuraajien on mahdollista esittää näkemyksiään. Oppilaat ovat usein erimielisiä siitä, mitä riidassa tapahtui⁴³. Siksi keskusteluun on varattava riittävästi aikaa. Ongelman yleisten piirteiden selvittämisen jälkeen puheenjohtaja voi pyytää oppilaita kertomaan tarkemmin siitä, mitä he kokivat riidan aikana ja miksi he toimivat tilanteessa niin kuin toimivat.

Näkökulman vaihtaminen. Konfliktin käsittelyn jälkeen varmistetaan, että oppilaat ymmärtävät, miltä se tuntui muista osapuolista. Puheenjohtaja pyytää oppilaita asettumaan yksitellen toisten asemaan ja tarkastelemaan riitaa siitä käsin. Hän voi sanoa esimerkiksi: ”Kuvittele, miltä toisesta tuntui olla tässä tilanteessa.” Tämän jälkeen ongelman eri osapuolet samaistuvat yksitellen toistensa näkökulmiin.

Ratkaisuehdotusten kehittäminen. Kun riita on käsitelty yhdessä oppilaiden kanssa, kehitetään siihen koko luokan voimin ratkaisuja. Aivan kuten muiden asioiden käsittelyn mallissa, niitä ideoidaan aivoriihi-menettelyn avulla. Kehitettyihin ratkaisuihin ei suhtauduta aluksi kriittisesti, vaan niitä kerätään ennakkoluulottomasti hyvän ratkaisun löytämiseksi. Ennen ratkaisujen kehittämiseen siirtymistä puheenjohtajan on hyvä tehdä yhteenveto siitä, mitä käsittelyssä on käynyt ilmi tähän mennessä.

Ratkaisuehdotusten arvioiminen. Tässä vaiheessa tarkastellaan ja arvioidaan edellisessä vaiheessa kehitettyjä ratkaisuja. Siihen on olemassa kaksi tapaa. Ensinnäkin on mahdollista, että puheenjohtaja lukee yksitellen kaikki ratkaisut. Sen jälkeen riidan osapuolet kertovat jokaisen ratkaisun kohdalla, voivatko he hyväksyä sen. Mikäli ratkaisu ei käy kaikille osapuolille, vetää puheenjohtaja viivan sen yli. Toinen vaihtoehto on, että puheenjohtaja luettelee kaikki ratkaisut ja kysyy osapuolilta, mitkä niistä he voivat hyväksyä. Hän merkitsee ylös, mitä ratkaisuja eri osapuolet pitävät mahdollisina. Kun soveltuvat ratkaisuehdotukset on kartoitettu jommallakummalla edellä kuvatulla tavalla, arvioidaan niiden seuraamuksia ja vaikutuksia. Riidasta osalliset ja koko luokka pohtivat yhdessä, mitä eri ratkaisuista seuraa. Lopuksi osallisilta kysytään, mihin ratkaisuun he haluavat sitoutua.

Sopimuksen tekeminen. Kun riidasta osalliset ovat päättäneet, mitä ratkaisua he haluavat kokeilla, sovitaan sen käytännön toteutuksesta. Oppilaita ohjataan esittämään konkreettisesti, mitä he tulevat tekemään tulevaisuudessa. Luvatut toimintatavat kirjataan pöytäkirjaan. Seuraavan viikon istunnossa tarkistetaan, ovatko ratkaisut olleet onnistuneita ja ovatko oppilaat toimineet sovituilla tavoilla.

Tutkimuksista ilmenee, että yleisön edessä tapahtuvaan konfliktinratkaisuun voi liittyä ongelmia. Oppilaat saattavat jättää ilmoittamatta riitoja kavereiden kanssa ja suojella omaa mainettaan valikoimalla kerrottavia asioita. He voivat myös haluta lopettaa ristiriidan käsittelyn nopeasti sen sijaan, että etsisivät hyvää ratkaisua ja lisäksi ongelmien käsittely voi olla oppilaille epämiellyttävää.⁴⁴ Nämä haasteet on mahdollista ratkaista siten, että kokouksissa hyödynnetään anonyymien konfliktinratkaisun mallia perinteisen tavan sijasta. Silloin yhteiseen käsittelyyn voi ilmoittaa pelkäämään ongelmia, jotka koskettavat suurempaa määrää oppilaita. Sellaisia ovat esimerkiksi huono työrauha, ärsyttävien sanojen huutelu, liian kova melu luokassa ennen tuntien alkua, ruokajonossa etuileminen, sääntöjen rikkominen pihaleikeissä ja työn välttely ryhmätöissä. Yksittäisten oppilaiden riitoja ei käsitellä. Oppilaiden nimiä ei ole luvallista mainita konfliktien käsittelyn yhteydessä⁴⁵. Ongelmista puhuttaessa tulee käyttää nimien sijasta ilmaisua ”jotkut oppilaat”.

Oppaissa esitetään konfliktinratkaisun tapoja, joissa riidan osapuolet puhuttelevat toisiaan suoraan. Olen kehittänyt niiden vaihtoehdoksi anonyymin konfliktinratkaisun mallin. Siinä oppilaiden ei ole luvallista mainita toistensa nimiä, mikä voi suojata oppilaiden mainetta muiden oppilaiden ja opettajan silmissä.

Anonyymin konfliktinratkaisun vaiheet ovat seuraavat:

1. ongelman tarkastelu
2. ratkaisuehdotusten kehittäminen
3. ratkaisuehdotusten arvioiminen
4. päätöksen tekeminen.

Ongelman tarkastelu. Ongelman tarkastelun vaiheessa aloitteen tehnyt oppilas kuvaa ensiksi ongelmaa. Sääntönä on, ettei oppilaiden nimiä ole luvallista mainita. Seuraavaksi muut oppilaat saavat esittää omia näkemyksiään siitä, mitä on tapahtunut. Myös he noudattavat sääntöä nimien mainitsemattomuudesta. Tämän vaiheen tarkoituksena on saada määriteltä, mistä ongelmassa on kyse.

Ratkaisuehdotusten kehittäminen. Kun ongelman luonteesta on keskusteltu, aletaan kehittää siihen ratkaisuja. Kaikki luokan oppilaat saavat ehdottaa, kuinka ongelma olisi mahdollista ratkaista. Ongelmanratkaisujen kehittämiseen hyödynnetään aivoriihi-menetelmää.

Ratkaisuehdotusten arvioiminen. Ratkaisuehdotuksia arvioidaan siitä näkökulmasta, poistavatko ne ongelman ja millaisia seuraamuksia niillä on luokan jäsenille. Oppilaita ohjataan tarkastelemaan, ovatko ratkaisut tasa-arvoisia vai hyödyttävätkö ne pelkästään tiettyjä oppilasryhmiä. Vaiheen tarkoituksena on saada eroteltua oikeudenmukaiset ja toimivat ratkaisut.

Päätöksen tekeminen. Ongelmaan kehitetyistä ratkaisuista yksi valitaan toteutettavaksi. Mahdollisia päätöksenteon keinoja ovat koko luokan äänestys ja pienemmän ryhmän neuvottelu. Neuvottelemisen voi olla äänestämistä parempi ratkaisu, jotta enemmistö ei pääse ajamaan omia etujaan vähemmistössä olevien oppilaiden kustannuksella. Äänestämisestä voi nimittäin seurata, että enemmistössä oleva konfliktin osapuoli saa tahtonsa automaattisesti läpi. Tämä ongelma voidaan välttää siten, että oppilaiden tulee neuvotella ratkaisu, joka käy kaikille. Neuvottelevien oppilaiden

päätäminen on mahdollista kahdella tavalla. Oppilailta voidaan kysyä, ketkä ovat osallisia ongelmassa tai keskustelussa äänessä olleet oppilaat voidaan nimetä neuvottelijoina. Kun neuvottelevat oppilaat on päätetty, kysytään heiltä, mitkä ratkaisut sopivat heille. Jos kaikille sopivaa ratkaisua ei löydy, jatketaan keskustelua. Valitun ratkaisun onnistuminen tarkistetaan seuraavassa luokkavaltuuston kokouksessa.

OPETTAJAN JA OPPILAIDEN TEHTÄVÄT KOKOUKSISSA

Jotta luokkavaltuustoistuntojen keskustelu- ja päätöksentekoprosessit etenevät asianmukaisesti, tarvitaan ohjausta. Ohjaukseen liittyviä tehtäviä ovat mm. kokouksen avaaminen ja lopettaminen, seuraavaan vaiheeseen siirtyminen, pyydettyjen puheenvuorojen kirjaaminen ja jakaminen, oppilaiden ohjeistaminen kokouksen eri vaiheissa suoritettaviin tehtäviin,

Taulukko 6: tehtävät luokkavaltuustossa

Rooli	Tehtävät
Puheenjohtaja	<ul style="list-style-type: none"> - avaa ja päättää istunnon - ohjaa istunnon kulkua siten, että kaikki sen vaiheet käydään läpi - rohkaisee luokkavaltuuston jäseniä puhumaan - valvoo sääntöjen noudattamista
Puheenjohtajan avustaja	<ul style="list-style-type: none"> - pitää listaa puheenvuoroa pyytävistä oppilaista - antaa puheenvuorot
Sihteeri	<ul style="list-style-type: none"> - lukee edellisen kerran päätökset luokkavaltuuston alussa - kirjaa päätökset pöytäkirjaan - lukee päätökset kokouksen lopussa
Kellottaja	<ul style="list-style-type: none"> - selvittää ennen kokouksen alkua, kuinka monta minuuttia on yhden aiheen käsittelyä varten - kertoo, kun aloitteen käsittelyyn on enää 2 minuuttia aikaa - kertoo, kun kokous päättyy 5 minuutin päästä
Työrauhavahti	<ul style="list-style-type: none"> - antaa äänimerkin, jos luokkavaltuustossa on liikaa meteliä
Sääntövahti	<ul style="list-style-type: none"> - mainitsee sääntöjen rikkojat nimeltä ja osoittaa sääntörikkomukset

ajankäytön tarkkailu, pöytäkirjan kirjoittaminen, sääntöjen noudattamisen valvominen ja työrauhan ylläpitäminen. Suurin vastuu näistä tehtävistä on puheenjohtajalla. Ne eivät ole kuitenkaan pelkästään hänen harteillaan, koska mukana on puheenjohtajaa tukevia henkilöitä.

Luokkavaltuustoon tarvitaan puheenjohtaja, puheenjohtajan avustaja ja sihteeri. Muista rooleista opettaja ja oppilaat voivat päättää yhdessä. Edellisellä sivulla olevassa taulukossa 6 on esitelty erilaiset roolit ja niihin liittyvät tehtävät.

Puheenjohtaja avaa ja päättää luokkavaltuuston istunnon sekä kertoo, kun kokouksessa siirrytään uuteen vaiheeseen. Hän myös ohjaa keskustelua, neuvottelua ja päätöksentekoa huolehtimalla siitä, että eri vaiheiden sisältämät yksittäiset kohdat toteutetaan järjestyksessä. Jos sääntövähdin tehtävää ei ole käytössä, puheenjohtaja valvoo, että oppilaat noudattavat yhdessä päätettyjä sääntöjä. Puheenjohtaja ei osallistu itse keskusteluun ja hänen tulisi olla mahdollisimman neutraali.

Puheenjohtajan avustaja tukee puheenjohtajaa. Hänen tehtävänä on pitää huolta siitä, että kaikki halukkaat saavat puhua. Puheenjohtajan avustaja kysyy aiheiden käsittelyn yhteydessä, ketkä haluavat puhua. Kun halukkaat viittaavat, hän kirjoittaa oppilaiden nimet ylös viittausjärjestyksessä. Sitten hän jakaa puheenvuoroja listan mukaisesti. Kun oppilaat viittaavat keskustelun aikana, kirjoitetaan nimet listan jatkoksi.

Sihtööri lukee kokouksen alussa edellisen kerran pöytäkirjan. Hän myös kirjoittaa kokouksessa tehdyt päätökset pöytäkirjaan ja kertaa ne luokkavaltuuston päätteksi⁴⁶.

Kellottajan tehtävänä on varmistaa, että keskustelu etenee tarpeeksi ripeästi, jotta kaikki luokkavaltuustoon ilmoitetut asiat saadaan käsiteltyä. Ennen kokouksen alkua hän selvittää yhdessä opettajan kanssa, kuinka monta minuuttia käytetään yksittäiseen aloitteeseen. Kokouksessa kellottaja kertoo, kun aloitteen käsittelyyn on aikaa enää 2 minuuttia. Lisäksi hän ilmoittaa, kun kokous päättyy viiden minuutin päästä.

Työrauhavahdin tehtävänä on huolehtia siitä, ettei meteli nouse liian kovaksi. Hän antaa äänimerkin, kun ääntä on liian paljon. Se on merkki muille oppilaille, että heidän tulee olla hiljempaa.

Sääntövahti tarkkailee, noudattavatko oppilaat sovittuja sääntöjä ja huomauttaa sääntöjä rikkoneita oppilaita. Sääntövahtia ei tarvita, mikäli puheenjohtaja pitää huolta sääntöjen noudattamisesta. Levottomissa luokissa voi kuitenkin olla järkevää, että yksi oppilas toimii sääntövahtina. Se helpottaa puheenjohtajan toimintaa.

Luokkavaltuuston tehtävät jaetaan ennen kokouksen aloittamista, kun oppilaat ovat istuneet ringiin. Oppilaat voivat hoitaa samaa tehtävää muuttaman luokkavaltuuston verran tai pidempiä ajanjaksoja. Mikäli oppilaat johtavat kokouksia, suosittelen puheenjohtajan tehtävän vaihtamista joka

toinen tai kolmas viikko. Tällöin oppilailla on tasa-arvoiset mahdollisuudet harjoitella puheenjohtamista ja he voivat parantaa taitojaan opettajan ja muiden oppilaiden antaman palautteen perusteella. Muut tehtävät voidaan vaihtaa vaikka joka istunnossa, koska ne eivät ole niin vaativia.

TYÖRAUHA LUOKKAVALTUUSTOSSA

Työrauhan ylläpitäminen on tavallisen opetuksen tavoin tärkeää myös luokkavalvuustossa. Hyvää työrauhaa voidaan edistää useilla keinoilla. Niitä ovat:

- sääntöjen sopiminen
- työrauhavahti ja sääntövahti
- istumajärjestys
- seuraamukset
- tauko
- taitojen harjoittelu
- ryhmän käyttäytymisen tutkiminen.

Sääntöjen sopiminen. Luokkavalvuustotoiminnan esittelyn yhteydessä oppilaiden kanssa tulisi sopia säännöistä, joita noudatetaan. Niitä voivat olla esimerkiksi:

1. kuuntelen muita
2. pyydän puheenvuoron viittaamalla
3. en puhu, mikäli minulla ei ole puheenvuoroa
4. otan muut huomioon
5. en kerro vitsejä, vaan keskustelen asiallisesti.

Sovitut säännöt kannattaa kiinnittää luokan seinälle ja niistä on hyvä muistuttaa luokkavalvuuston kokouksen alussa.

Työrauhavahti ja sääntövahti. Oppilaat voivat saada tehtäväkseen pitää yllä hyvää työrauhaa kokouksissa. Mahdollisia tehtäviä ovat työrauhavahti ja sääntövahti. Ne on kuvattu edellisessä luvussa.

Istumajärjestys. Istumajärjestys kannattaa suunnitella työrauhaa tukevaksi. Jotta siihen siirtyminen olisi helppoa, piirtää opettaja kuvan istumajärjestyksestä ja näyttää sen oppilaille esimerkiksi projektorilla ennen ko-

kouksen alkua. Silloin oppilaat osaavat etsiä nopeasti omille paikoilleen.

Seuraamukset. Luokkavaluustossa voi tulla muun opetuksen tavoin seuraamuksia huonosta käytöksestä. Oppilaita voidaan esimerkiksi poistaa ringistä viideksi minuutiksi tekemään jotakin muuta, mikäli he rikkovat useamman kerran sääntöjä. Sinä aikana he eivät voi ilmaista näkemyksiään eivätkä ottaa osaa päätöksentekoon.

Tauko. Etenkin pienten oppilaiden kanssa voi olla hyvä pitää kokouksen puolivälissä pieni tauko. Parikymmentä jumppaliikettä tai minuutin ja loittelu sopivat tauon ohjelmaksi.

Taitojen harjoittelu. Työrauhaongelmia voidaan pyrkiä ratkaisemaan opettamalla oppilaille kuuntelemisen, puhumisen ja keskittymisen taitoja. Niitä voidaan edistää lisämateriaaleihin sisältyvien harjoitusten avulla⁴⁷.

Ryhmän käyttäytymisen tutkiminen. Oppilaiden käytösongelmat voivat johtua ryhmän dynamiikasta. Jyväskylän Lohikosken koulussa ensimmäisen luokan oppilaat kykenivät käyttäytymään kokouksissa asiallisemmin kuin erään viidennen luokan oppilaat. Asiaa selittää oppilaiden taitotasoa todennäköisemmin ryhmien erilainen dynamiikka. Tiina Nikkola ja Pekka Löppönen ehdottavat, että oppimisryhmää voidaan auttaa kehittämään siten, että opettaja ja oppilaat tutkivat yhdessä ryhmän toimintaa⁴⁸. Demokraattisten kokousten työrauhahäiriöiden kohdalla se tarkoittaa sitä, että oppilaiden kanssa keskustellaan tuomitsematta siitä, millaisia ongelmia havaitaan ja mikä niitä aiheuttaa. Tarkoituksena ei ole syyllistää oppilaita, vaan auttaa heitä ymmärtämään ryhmän toimintaa ja kehittämään sitä.

HUOMIOITAVAA ERI LUOKKA-ASTEILLA

Toteuttamismuoto kannattaa suhteuttaa oppilaiden kykyihin ja valmiuksiin. Siksi toimintatapaa sovelletaan toisistaan poikkeavilla tavoilla eri vuosiluokilla. Eva Blum ja Hans-Joachim Blum⁴⁹ ovat esittäneet laajan ja yksityiskohtaisen näkemyksen siitä, miten luokkavaluustoa voidaan hyödyntää eri-ikäisten kanssa. Heidän ajatuksenaan on, että ensimmäisellä ja

toisella luokalla toteutetaan toimintaa yksinkertaistetusti ja harjoitellaan siinä tarvittavia taitoja. Kolmannella ja neljännellä luokalla luokkavaltuustoa aletaan toteuttaa laajemmin. Viidennellä ja kuudennella luokalla oppilaat alkavat vähitellen perehtyä kokousten rakenteeseen ja puheenjohtamiseen. Kuudennella luokalla oppilaat toimivat puheenjohtajina.

Blumin ja Blumin näkemys luokkavaltuuston soveltamisesta on toimiva, mutta opettajan kannattaa soveltaa mallia ryhmän mukaan. Ensinnäkin jo ykkösluokkalaisten kanssa voidaan soveltaa luokkavaltuustoa kokonaisuudessaan. Jyväskylän Lohikosken koulussa ensimmäisen luokan opettaja päätti antaa oppilaiden tehdä kirjallisia aloitteita. Oppilaat saivat opettajalta ja muilta oppilailta apua niiden kirjoittamisessa, koska kaikki eivät vielä olleet kirjoitustaitoisia. Kokoukset olivat onnistuneita, ja oppilaat tekivät mielekkäitä aloitteita. Jo ensimmäisen luokan opettajien kannattaa harkita, voidaanko oppilaiden antaa tehdä kirjallisia aloitteita. Toiseksi puheenjohtamista ei kannata jättää pelkästään kuudesluokkalaisten tehtäväksi. Tutkimuksissa on havaittu, että jo pienemmätkin oppilaat kykenevät johtamaan kokouksia⁵⁰. Esimerkiksi kolmannella tai neljännellä luokalla voidaan harkita oppilaspuheenjohtajia.

OPETTAJAN ROOLI

Opettajalla on kahtalainen rooli luokkavaltuustossa. Hän toimii yhtäältä pedagogisena auktoriteettina ja toisaalta ottaa osaa keskusteluihin oppilaiden kanssa tasavertaisena jäsenenä. Pedagogisena auktoriteettina opettaja on vastuussa siitä, että oppilaat perehdytetään luokkavaltuustoon, luokkaan järjestetään toimintatavan edellyttämät välineet, kokouksissa on hyvä työrauha, oppilaiden ehdotuksille esitetään mielekkäät rajat, perustelemattomiin aloitteisiin käytetään veto-oikeutta ja oppilaat oppivat toiminnan edellyttämiä taitoja. Kun opettaja ei toimi pedagogisena auktoriteettina, on hän tasavertaisessa asemassa oppilaiden kanssa. Se tarkoittaa kolmea erilaista asiaa. Ensinnäkin opettajan tulee tehdä kirjallinen aloite kokousta varten, kun hän haluaa suunnitella kokouksessa jotakin koulunkäyntiä koskevaa asiaa yhdessä oppilaiden kanssa. Toiseksi halutessaan esittää näkemyksiään aloitteiden kehittämistä sekä ehdotusten hyvistä ja huonoista puolista, hän pyytää puheenvuoroa viittaamalla. Kolmanneksi äänestysissä opettajalla on käytössään yksi ääni.

Ideana on, että opettaja vetäytyy puheenjohtajan roolista vähitellen ja antaa oppilaiden alkaa johtaa kokouksia. Tällöin vastuu kokouksen avaamisesta ja päättämisestä, seuraaviin vaiheisiin siirtymisestä, työrauhan ylläpitämisestä, puheenvuorojen jakamisesta ja oppilaiden ohjaamisesta on oppilailla. Oppilaat vastaavat itse siitä, että luokkavalvuoston kulku toteutuu tässä oppaassa kuvatulla tavalla. Opettajan tehtäväksi jää tällöin oppilaspuheenjohtajien tukeminen, keskusteluun osallistuminen tasavertaisena jäsenenä, reunaehtoien asettaminen aloitteille ja tarvittaessa veto-oikeuden käyttäminen.

Jotta oppilaat voivat oppia johtamaan kokouksia, tulee heidän saada opettajalta esimerkki siitä, kuinka se tapahtuu. Siksi opettaja toimii aluksi puheenjohtajana riittävän pitkään. Kun oppilaat ovat saaneet mallin puheenjohtamisesta, annetaan heille vähitellen enemmän vastuuta kokousten johtamisesta. Aluksi oppilaat voivat saada tehtäväksi toimia puheenjohtajana yksittäisissä vaiheissa. Tähän tarkoitukseen soveltuvat istunnon avaaminen, positiivinen kierros ja edellisen kerran päätösten tarkistaminen.

Johtaessaan kokouksia oppilaat tarvitsevat ymmärrystä luokkavalvuoston vaiheista ja puheenjohtajan tehtävistä sekä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Eva Blum ja Hans-Joachim Blum ovat ehdottaneet, että niitä voidaan opettaa oppilaille systemaattisesti⁵¹. Pehdytyksessä kerrataan istunnon kulkua ja asioiden käsittelyn tapoja sekä puheenjohtajan tehtäviä. Roolipeleiden avulla harjoitellaan käytännössä puheenjohtamista.

Tutkimuksista käy ilmi, että oppilaiden johtamisessa kokouksissa oppilaiden osuus puheajasta luokkavalvuostossa on suurempi kuin opettajan johtamisessa kokouksissa. Puheenjohtajana toimiminen voi olla oppilaille myös erityisen mielenkiintoista. Lisäksi se edistää oppilaiden vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen kehitystä kahdella eri tavalla. Ensinnäkin puheenjohtajana toimiminen edellyttää oppilailta uusien taitojen oppimista. Toiseksi oppilaiden johtamisessa kokouksissa oppilaat keskustelevat aktiivisemmin ja saavat siksi harjoitella opettajajohtoisia kokouksia paremmin vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja.⁵²

3 Erityisiä kysymyksiä

OPPILAIDEN OSALLISTUMISEN EDELLYTYKSET

Tutkimukset osoittavat, ettei oppilaiden osallistuminen tapahdu luokkavalvuustossa automaattisesti, vaan se riippuu opettajan toiminnasta. Jotta oppilaat voivat vaikuttaa luokassa tehtyihin päätöksiin, edellytetään seuraavia asioita:

- opettaja pyrkii tasavertaisuuteen oppilaiden kanssa
- luokkavalvuuston periaatteita ja ohjelmaa noudatetaan tarkasti
- ongelmien käsittelyyn ja selvittämiseen on riittävästi aikaa ja rauhaa
- useita mielipiteitä ja ratkaisuehdotuksia kartoitetaan
- opettaja on valmis antamaan oppilaille valtaa ja vastuuta.⁵³

Seuraavasta Jyväskylän Lohikosken koululta peräisin olevasta esimerkistä käy ilmi, miltä näiden periaatteiden toteutuminen voi näyttää käytännössä:

Viidennen luokan luokkavaltuustossa eräs oppilas toivoi, että luokan istumajärjestystä muutetaan. Oppilailta kysyttiin, millaisia ideoita heille tulee mieleen. Niitä olivat luokan reunoille muodostettavat rivit, ryhmissä istuminen, nykyisen järjestyksen pitäminen ja istuminen tämän hetken muodostelmassa, mutta eri paikoissa. Oppilaat äänestivät tulevasta istumajärjestyksestä kolmessa osassa. Ensiksi päätettiin siitä, millaisessa muodossa pulpetit ovat. Äänestyksen tulos oli, että oppilaat istuvat kahdessa rivissä luokan reunoilla. Toiseksi äänestettiin tyttöjen ja poikien paikoista luokassa. Oppilaat halusivat ratkaisun, jossa tytöt ja pojat istuvat eri riveissä. Kolmanneksi päätettiin, millä tavalla yksittäisten oppilaiden paikat valitaan. Äänestyksen tuloksena oli, että oppilaat tekevät itsenäiset päätökset istumapaikoista. Opettaja antoi näin oppilaille vapautta ja vastuuta. Samalla oli selvää, että istumajärjestykseen tehdään muutoksia, mikäli oppilaat eivät opiskele riittävän rauhallisesti uusilla paikoilla.

Oppilaiden osallistumista voivat myös estää useat tekijät. Mikäli opettaja on tehnyt päätöksen jo ennen kokousta, oppilaiden esittämiä näkemyksiä ei huomioida päätöksenteossa tai keskustelu puuttuu kokonaan, ei oppilaiden osallistuminen toteudu luokkavaltuustossa⁵⁴. Oppilaiden osallistumista estävästä opettajan toiminnasta on esitetty tutkimuskirjallisuudessa seuraavia esimerkkejä:

Luokkavaltuuston aihe oli kiusaaminen, jota tapahtui muilla luokilla. Kokouksessa keskusteltiin ongelman luonteesta, toivottavista muutoksista ja ongelman ratkaisusta. Oppilaat ehdottivat esimerkiksi, että he voisivat vieraillla muissa luokissa tai kysyä kiusatuilta oppilailta ongelman luonteesta. Keskustelun loppuksi opettaja totesi, ettei oppilaiden tarvitse tehdä mitään, koska asia on jo hoidossa. Hän sanoi puhuneensa rinnakkaisluokan opettajan kanssa, joka oli alkanut ratkaista ongelmaa. Asiasta siis keskusteltiin, mutta oppilailla ei ollut vaikutusmahdollisuuksia, koska päätös oli tehty jo etukäteen.⁵⁵

Luokkavaltuustossa käsiteltiin luokan oppilaskunnan hallituksen jäsenen erottamista. Opettajien mukaan tämä oppilas oli joutunut ongelmiin, minkä vuoksi hän ei voinut toimia enää oppilaskunnan hallituksessa. Asiaa keskusteltiin luokkavaltuuston kokouksessa. Oppilaat kertoivat omia näkemyksiään aiheesta. Vain yksi oppilas oli samaa mieltä opettajan kanssa erottamisen tarpeellisuudesta. Moni oppilas toi esille oppilaan tekemiä hyviä asioita koulussa. Opettaja totesi asian käsittelyn lopuksi, ettei erotuspäätöstä tulla peruuttamaan, mutta siitä voidaan äänestää uudestaan myöhemmin. Näytti siltä, että opettaja halusi oppilaiden hyväksynnän omalle päätökselleen ilman, että he saisivat vaikuttaa siihen.⁵⁶

Oppilaiden osallistaminen, josta puuttuvat todelliset vaikutusmahdollisuudet, voivat herättää oppilaisa suuttumusta ja epäluottamusta sekä johdattaa vastarintaan heille tarjottuja vaikuttamisen tapoja kohtaan⁵⁷. Siksi on tärkeää, että oppilaille on kokouksissa valtaa ja vastuuta. Tämä edellyttää, että opettaja kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Toteutuvatko luokkavaltuuston lähtökohdat ja periaatteet systemaattisesti?
- Onko asioiden käsittelylle riittävästi aikaa?
- Annetaanko oppilaille mahdollisuus ilmaista omia ehdotuksia ja vaihtoehtoja?
- Voivatko oppilaat vaikuttaa päätöksiin?
- Käyttääkö opettaja veto-oikeuttaan perustellusti?
- Pidetäänkö tehdyistä päätöksistä kirjaa ja toteutuvatko ne käytännössä?

Yksi mahdollisuus oppilaiden osallistumisen toteutumisen arvioimiseen on luokkavaltuuston kokousten ja pöytäkirjojen analysointi. Siinä opettaja arvioi jälkikäteen kokouksen joka aloitteen kohdalla, ketkä kehittivät ideat, jotka olivat päätöksenteon lähtökohtana, mitä päätöksentekotapaa kokouksessa hyödynnettiin ja mikä osallistumisen taso toteutui. Shierin

osallistumisen tasoja voidaan soveltaa luokkavaltuuston kokousten analysointiin seuraavasti:

- opettaja käyttää veto-oikeutta tai toteuttaa oman idean (taso 2)
- opettaja kuulee oppilaita ja tekee päätöksen heidän ehdotustensa perusteella (taso 3)
- oppilaat voivat neuvotella tai äänestää tehtävästä ratkaisusta (taso 4).

Tässä luvussa kuvattuja kokouksia voidaan käyttää esimerkkinä analyysistä. Niistä saadaan aikaan seuraava taulukko:

Taulukko 7: kokousten analysoiminen

Aloite	Keiltä päätöksenteon lähtökohtana olevat ideat tulivat?	Miten päätös tehtiin?	Osallistumisen taso
Istumajärjestys	Oppilailta	Äänestämällä	4 (toteutui)
Kiusaaminen	Opettajalta	Opettajan päätös	2 (ei toteutunut)
Hallituksen jäsenen erottaminen	Opettajilta	Opettajan päätös	2 (ei toteutunut)

Opettaja voi tutkia oman luokkansa kokouksia vastaavalla tavalla ja laatia tulosten pohjalta samanlaisia taulukoita. Näin käy konkreettisesti ilmi, ovatko oppilaat voineet osallistua päätöksentekoon koulussa. Mikäli veto-oikeutta käytetään vain perustelluissa tapauksissa, oppilaat ovat aktiivisessa roolissa aloitteiden kehittämisessä ja ehdotukset näkyvät päätöksissä, toimii luokkavaltuusto hyvin.

YHTEISTOIMINNALLISET KOKOUKSET

Luokkavaltuuston kaltaisista osallistumiskeinoista tehdyt tutkimukset osoittavat, että oppilaiden puheenvuorot saattavat jakautua kokouksissa epätasaisesti. Kari Uusikylä tutki opetuksen yhteissuunnittelua, jossa oppilaat ja opettajat keskusteleval tulevista opetuksesta ja tekevät sitä koskevia päätöksiä yhdessä⁵⁸. Tutkimusten tuloksena oli, että luokan aktiivisin

neljäsnes käytti noin 60 % kaikista oppilaspuheenvuoroista, kun taas passiivisin neljäsnes käytti niistä vain noin 7 %. Aktiivisuus oli yhteydessä verbaaliseen lahjakkuuteen ja järkeilykykyyn. Tällaiset oppilaat olivat yleensä spontaaneja ja he esittivät paljon mielipiteitä. Ahdistuneisuus, alistuvuus, alemmuudentunne ja pelokkuus liittyivät passiivisuuteen yhteissuunnittelussa. Myös oppilaat voivat havaita puheenvuorojen epätasaisen jakautumisen, kuten tapahtui pilottikoulussa.

Eräässä kokouksessa Jyväskylän Lohikosken koulussa puheenjohtajan avustaja teki (yllättäen) havainnon, että puheenvuoroa pyysivät usein samat oppilaat. Tämä kertoo, että Uusikylän tutkimustulokset voivat pitää paikkansa myös luokkavaluuston kohdalla.

Pertti Kansanen ja Kari Uusikylä esittävät puheenvuorojen epätasaisen jakautumisen ratkaisuksi ryhmätyötä⁵⁹. Sen avulla hiljaisempia oppilaita voidaan kannustaa omien näkemystensä esittämiseen. Ryhmätyötä hyödyntävä luokkavaluustomalli on mahdollista kehittää Asko Leppilammen kuvaamien yhteistoiminnallisten kokousten pohjalta. Niitä Leppilampi luonnehtii seuraavasti:

”Päätösesityksen jälkeen annetaan ryhmille muutama minuutti aikaa pohdittua omaa kantaansa esitykseen periaatteella ’jokainen on valmis raporttoimaan’ mitä ryhmissä keskusteltiin. Sen jälkeen vetäjä pyytää esimerkiksi sopimaan jokaisessa ryhmässä, kuka sen jäsenistä on A, B ja C. Sitten puheenjohtaja ilmoittaa, että jokaisesta ryhmästä vaikkapa jäsen B valmistautuu kertomaan ryhmän mielipiteen. Tämä varmistaa useimmiten sen, että myös eriävät mielipiteet tulevat julki. Kenenkään ei tarvitse puhua omissa nimissään, vaan hän voi sanoa, että ’me tässä A:n ja C:n kanssa olemme sitä mieltä, että...’ Tällainen käytäntö sitoo kaikki tiiviisti asian käsittelyyn, kun jokainen voi joutua perustelemaan ryhmänsä kantaa.”⁶⁰

Edellä kuvattua toimintatapaa voidaan hyödyntää aloitteiden kehittämisessä ja arvioimisessa. Toisin sanottuna oppilas tai opettaja esittelee ja perustelee aluksi aloitteen yksin. Tämän jälkeen puheenjohtaja jakaa oppilaat pareiksi tai kolmen hengen ryhmiksi. Hän antaa heille tehtäväksi pohdittua, miten aloitetta voidaan kehittää eteenpäin. Aikaa yhteistoiminnalliseen keskusteluun varataan enimmillään kaksi minuuttia. Ajan päätyttyä puheenjohtaja pyytää parista tai ryhmästä yhtä oppilasta kertomaan, millaisia ajatuksia he keksivät. Kun kehitysehdotukset on kirjattu ylös, ohjeistaa puheenjohtaja pareja tai ryhmiä arvioimaan niiden hyviä ja huonoja puolia. Muutaman minuutin yhteistoiminnallisen työskentelyn jälkeen oppilaiden arvioita tarkastellaan yhdessä. Puheenjohtaja kehottaa joka parista tai ryhmästä yhtä oppilasta raporttoimaan, mitä keskusteluissa kävi ilmi. Päätöksentekovaiheessa palataan yksilötyöskentelyyn.

Yhteistoiminnallisia kokouksia kannattaa opettajan järjestää vasta toiminnan vakiinnuttua. Alkuvaiheen yksilöpainotteisissa kokouksissa oppilaat perehtyvät toimintatapaan ja opettaja saa tietoa siitä, ketkä ovat valmiita ilmaisemaan näkemyksiään. Tämän jälkeen voidaan pitää yhteistoiminnallisia kokouksia. Niissä hiljaiset oppilaat saavat tilaisuuden opetella puheenvuorojen käyttöä. Kun he tottuvat puhumiseen, voidaan vaihteluksi järjestää yksilöpainotteisia kokouksia. Tällöin opettaja voi rohkaista hiljaisia oppilaita ilmaisemaan *omia* näkemyksiä. Oppilaiden keskusteluvaiheiden kehityksestä kertoo se, että useampi oppilas ottaa osaa keskusteluun.

TOIMINNAN ARVIOIMINEN OPPILAIDEN KANSSA

Luokkavaluustoa on hyvä kehittää yhdessä oppilaiden kanssa. Oppilailla voi olla esimerkiksi kehitysehdotuksia tai ajatuksia toiminnan haasteista. De Boerin⁶¹ tutkimuksessa tarkasteltu opettaja kykeni muokkaamaan toimintaa luokalleen sopivammaksi saatuaan tietoa oppilaiden kokemuksista. Angellin⁶² tutkimuksessa oppilaat nostivat kokouksessa esiin luokkavaluustoon liittyvän ongelman ja ratkaisivat sen itsenäisesti.

Opettaja voi teettää oppilailla kyselyitä toiminnan onnistumisesta⁶³. Toinen vaihtoehto on keskusteleminen oppilaiden kanssa toiminnan kehittämistä. Opettaja voi kertoa oppilaille etukäteen, että seuraavassa kokouksessa pohditaan luokkavaluuston kehittämistä. Oppilailla voi olla mahdollisuus selvittää pienissä ryhmissä näkemyksiään ennen kokousta. Luokkavaluustossa sitten keskustellaan oppilaiden ajatuksista ja tehdään päätöksiä siitä, kuinka toimintatapaa voidaan muokata nykyistä paremmaksi.

Kyselyissä ja keskusteluissa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, millä tavalla oppilaat ajattelevat seuraavista asioista:

- Riittääkö aika asioiden käsittelyyn?
- Ovatko luokkavaluustossa käsitellyt aiheet tärkeitä?
- Ovatko kokoukset riittävän rauhallisia?
- Onko luokkavaluuston keskusteluissa arvostava ilmapiiri?
- Onko ongelmista puhuminen kiusallista ja tarvitseeko kokouksissa pelätä?
- Onko luokkavaluustossa mahdollista ilmaista vapaasti omia näkemyksiä?
- Ovatko oppilaat vaikuttaneet luokan asioihin?
- Perustelevatko oppilaat hyvin näkemyksiään?
- Opitaanko luokkavaluustossa vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja?
- Miten luokkavaluustoa tulisi muokata ja kehittää?

4 Yhteenveto

Ohessa muistilista luokkavaltuustotoiminnan aloittamiseen ja toteuttamiseen.

- Luokkavaltuuston rakenteen noudattaminen on tärkeää. Kokouksissa on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että istunnon kulku ja aloitteiden käsittely toteutuvat oppaassa kuvatulla tavalla.
- Kokouksen kulkuun tulee ottaa mukaan oppilaskunnan asioiden käsittelyn vaihe. Sen avulla voidaan vahvistaa oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia koulussa. Muita ylimääräisiä vaiheita ei kannata lähteä kokeilemaan toiminnan alkuvaiheessa lukuun ottamatta vastuutehtävien jakoa. Pitkällä aikavälillä kokouksia kannattaa muokata luokan tarpeisiin. Ohjelmaan voidaan lisätä esimerkiksi kriittisiä kierroksia tai tulevan opetuksen suunnittelua.
- Konfliktinratkaisu luokan edessä voi olla oppilaille epämiellyttävää. Suosittelemme, että perinteinen tapa käsitellä oppilaiden konflikteja korvataan anonyymillä ongelmanratkaisulla. Näin suojellaan oppilaiden mainetta. Yksittäisten oppilaiden välisiä konflikteja ei käsitellä kokouksissa, mutta laajemmista ongelmista puhutaan.

- Oppilaiden osallistuminen edellyttää opettajalta reflektiivistä suhdetta toimintaansa. Käytännössä opettajan tulee analysoida säännönmukaisesti, voivatko oppilaat todellisuudessa vaikuttaa luokan asioihin. Myös oppilaiden kanssa tulee arvioida yhteistä toimintaa esimerkiksi puolivuositain.
- Oppilaiden tulisi olla kokouksissa mahdollisimman paljon äänessä. Siksi opettajan on huolehdittava siitä, ettei hän puhu liikaa. Hänen tulee myös muistaa antaa oppilaille aikaa mielipiteiden muodostamiseen ja ilmaisemiseen asioita käsitellessä. Kun oppilaat ovat tottuneet opettajavetoisiin kokouksiin, tulee heidän alkaa harjoitella vähitellen puheenjohtamista. Lopulta opettaja antaa puheenjohtamisen oppilaiden tehtäväksi.
- Jos vain harvat oppilaat käyttävät puheenvuoroja, on syytä järjestää välillä yhteistoiminnallisia kokouksia. Niiden avulla oppilaita voidaan auttaa huomaamaan, että kokouksissa on turvallista puhua.
- Mikäli oppilaat eivät ole tehneet viikon aikana ollenkaan aloitteita, kannattaa kokousaika käyttää luokan ja koulun asioiden arviointiin ja aloitteiden kehittämiseen. Myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja voidaan harjoitella aloitteiden puuttuessa. Lisäksi lyhyempi kokous voi tulla kyseeseen.

Lisämateriaali- luettelo

- Aloitelomakepohja oppilaille
- Diat luokkavaluuston esittelyyn
- Harjoituksia vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista
- Kokouksen kulkua kuvaavat monisteet
- Arviointilomake oppilaille
- Asioiden käsittelyä kuvaavat monisteet
- Pöytäkirjapohja
- Roolikortit

Nämä lisämateriaalit ovat saatavilla Opinkirjon Internet-sivuilla www.opinkirjo.fi/luokkavaluusto.

VIITTEET

- 1 Suomessa luokkavaltuusto-termin on ottanut ensimmäisenä käyttöön Anna Vehkala-Peltola. Kiitos suomennoksesta kuuluu hänelle.
- 2 Gullberg 2012; Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen 2017, 38
- 3 Yleensä kokous pidetään perjantaina.
- 4 Davies, Williams & Yamashita 2005, 10–12; Mager & Nowak 2012, 40
- 5 Blake & Frances 2004, 9
- 6 Abs 2006; Rönnlund 2014
- 7 Shier 2001
- 8 Perusopetuslaki §47a
- 9 POPS 2014, 28
- 10 Holdsworth 2009
- 11 Mager & Nowak 2012
- 12 Mager & Nowak 2012
- 13 Jesch, Perels & Diel 2013; Wyss & Loatscher 2012; Otto 2019
- 14 Wyss & Loatscher 2012
- 15 die Beteiligungagentur 2013; Jesch, Perels & Diel 2013; Otto 2019
- 16 Jank & Meyer 1991, 122; Wiater 2013, 50–53
- 17 Wiater 2013, 53–54
- 18 Mager & Nowak 2012
- 19 Mager & Nowak 2012
- 20 Angell 1998
- 21 de Boer 2006, 206
- 22 die Beteiligungagentur 2013; Jesch, Perels & Diel 2013; Otto 2019
- 23 Detjen 2014, 214–215
- 24 Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta §3
- 25 POPS 2014, 24
- 26 Detjen 2014, 238; Detjen, Massing, Richter & Weißeno 2012
- 27 Schulz, Ainley, Fraillon, Losito, Agrusti & Friedman 2018, ix; Schulz, Ainley, Fraillon, Kerr & Losito 2010, 18
- 28 Reichert & Print 2018
- 29 Valmiin diaesityksen löydät lisämateriaalista osoitteesta opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.
- 30 Daublebsky & Lauble 2006; Roos 2007
- 31 Tämä koskee luokkavaltuustoja, joissa ratkaistaan yksittäisten oppilaiden välisiä konflikteja. Mikäli kokouksissa puhutaan laajemmista ongelmista käyttäen anonyymien konfliktinratkaisun mallia, ei suostumuksen varmistaminen ole todennäköisesti tarpeellista.

- 32 Freinet 1987; Friedrichs 2014, 42–49
- 33 Friedrichs 2014, 43
- 34 Aloittelomakkeen löydät lisämateriaalista osoitteesta opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.
- 35 Kiper 1997, 248–249
- 36 Kiper 1997, 243–244
- 37 Kiper 1997, 248–249
- 38 Jos luokkavaltuustossa ei käsitellä yksittäisten oppilaiden välisiä konflikteja julkisesti, ei lupaa tarvitse kysyä.
- 39 Morgenthau 2003
- 40 Lisämateriaalien osoite on opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.
- 41 Ideointitapojen kuvauksia löydät Opinkirjon oppaasta Ideasta ratkaisuun 2.
- 42 de Boer 2006, 193–194; Angell 1998
- 43 de Boer 2006, 202–203
- 44 Angell 1998; Bauer 2013, 222–232; de Boer 2006, 202–203
- 45 Angell 1998
- 46 Valmiin pöytäkirjapohjan löydät lisämateriaalista osoitteesta opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.
- 47 Harjoituksia löydät lisämateriaalista osoitteesta opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.
- 48 Nikkola & Löppönen 2014
- 49 Blum & Blum 2012
- 50 de Boer 2006; Tammi & Rajala 2017
- 51 Blum & Blum 2012, 75–107
- 52 de Boer 2006, 208–212; Wyss & Loetscher 2012
- 53 Kiper 1997, 248–249
- 54 Budde & Weuster 2017; Thornberg 2010
- 55 Budde & Weuster 2017, 55–56, käännös Antti Moilanen
- 56 Budde & Weuster 2017; 56–57, käännös Antti Moilanen
- 57 Biedermann & Oser 2010; Mager & Nowak 2012
- 58 Uusikylä 1975; 1976
- 59 Kansanen & Uusikylä 1981, 136
- 60 Leppilampi 2004, 14
- 61 de Boer 2006, 193–199
- 62 Angell 1998
- 63 Kyselylomakkeen löydät lisämateriaalista osoitteesta opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.

KIRJALLISUUS

Abs, H.J. 2006. Der Partizipationswürfel: ein Modell zur Beobachtung und Begleitung demokratiepädagogischer Praxis. http://www.ingo-veit.de/blk/pdf_doc/publik/partwue.pdf.

Angell, A.V. 1998. Practicing Democracy at School: A Qualitative Analysis of an Elementary Class Council. *Theory & Research in Social Education* 26(2), 149–172.

Bauer, A. 2013. “Erzählt doch mal vom Klassenrat!” Selbstorganisation im Spannungsfeld von Schule und Peerkultur. Halle-Wittenberg: Universitätsverlag.

Biedermann, H. & Oser, F. 2010. Politische Mündigkeit durch schulische Partizipation? Zur Notwendigkeit der Entmythologisierung des Wirksamkeitsglaubens von Partizipation. *Journal für Politische Bildung* 43(1), 28–44.

Blake, S. & Frances, G. 2004. Promoting Children and Young People’s Participation through the National Healthy Schools Standard. London: National Health School Standard (DfES/DH).

Blum, E. & Blum, H.-J. 2012. Der Klassenrat: Ziele, Vorteile, Organisation. Mülheim an der Ruhr: Verlag an der Ruhr.

Budde, J. & Weuster, N. 2017. Class Council Between Democracy Learning and Character Education. *Journal of Social Science Education* 16(3), 52–61.

Daublebsky, B. & Lauble, S. 2006. Eine Handreichung für die Praxis. Der Klassenrat als Mittel demokratischer Schulentwicklung. http://www.pedocs.de/volltexte/2009/555/pdf/BW_Klassenrat.pdf.

Davies, L., Williams, C. & Yamashita, H. 2005. Inspiring schools: impact and outcomes: taking up the challenge of pupil participation. London: Carnegie Young People Initiative and Esmée Fairbairn Foundation.

de Boer, H. 2006. Klassenrat als interaktive Praxis. Auseinandersetzung – Kooperation – Imagepflege. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Detjen, J. 2014. Politische Bildung. Geschichte und Gegenwart in Deutschland. München: Ouldenbourg Verlag.

Detjen, J., Massing, P., Richter, D. & Weißeno, G. 2012. Politikkompetenz – ein Modell. Wiesbaden: Springer.

die Beteiligungsagentur 2013. Evaluationsauswertung zur Einführung des Klassenrats in rheinland-pfälzischen Schulen. <https://www.derklassenrat.de/wp-content/uploads/2013/12/derklassenrat-evaluation-praesentation.pdf>.

Freinet, C. 1987. Ihmisten koulu: käytännön opas kansan koulun työvälineiden, opetusmenetelmien ja kasvatuksen järjestämiseen. Helsinki: Elämäkoulu.

Friedrichs, B. 2014. Praxisbuch Klassenrat: Gemeinschaft fördern, Konflikte lösen. Weinheim & Basel: Beltz.

Gullberg, T. 2012. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys. Teoksessa: Niemi, E.K. (toim.) Aihekokonaisuuksien tavoitteiden toteutumisen seuranta-arviointi 2010. Koulutuksen seurantaraportit 2012:1. Helsinki: Opetushallitus, 127–156.

Holdsworth, R. 2009. Criteria for Effective Student Councils. Connect 179, 16–19.

Jank, W. & Meyer, H. 1991. Didaktische Modelle. Berlin: Cornelsen scriptor.

Jesch, H., Perels, F. & Diel, E. 2013. Bericht über die Evaluation der Qualifizierungsmaßnahme zum Klassenrat des HKM-Projekts "Gewaltprävention und Demokratielernen" (GuD) Teil II. https://gud.bildung.hessen.de/Fortbildungen/KR_Info_Evaluation_IQ_2013.pdf.

Kansanen, P. & Uusikylä, K. 1981. Opetuksen tavoitteisuus ja yhteissuunnittelu. Helsinki: Gaudeamus.

Kiper, H. 1997. Selbst- und Mitbestimmung in der Schule. Das Beispiel Klassenrat. Baltmannsweiler: Schneider.

Leppilampi, A. 2004. Yhteistoiminnallinen johtaminen. Avainorganisaation menestymiseen ja henkilöstön jaksamiseen. Teoksessa: Jaatinen, R., Kaikkonen, P. & Lehtovaara, J. (toim.) Opettajuudesta ja kielikasvatuksesta. Puheenvuoroja sillanrakentajille. Tampere: Tampereen yliopistopaino, 196–215.

Mager, U. & Nowak, P. 2012. Effects of student participation in decision making at school. A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review* 7(1), 38–61.

Mehtäläinen, J., Niilo-Rämä, M. & Nissinen, V. 2017. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset. <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelol-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120>.

Morgenthau, L. 2003. Was ist offener Unterricht? Wochenplan und freie Arbeit organisieren. Mülheim an der Ruhr: Verlag an der Ruhr.

Nikkola, T. & Löppönen, P. 2014. Oivalluksia ryhmästä – pintaa syvemmälle koulun ryhmäilmiöihin. Helsinki: Opinkirjo.

Otto, C. 2019. Klassenrat aus Schülersicht. Teoksessa: Mateneen – Praxishefte Demokratische Schulkultur 2: Der Klassenrat, 11–13.

Perusopetuslaki 1998/628.

POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Reichert, F. & Print, M. 2018. Civic participation of high school students: the effect of civic learning in school. *Educational Review* 70(3), 318–341.

Roos, A. (toim.) 2007. Klasse werden – Klasse sein! Von Klassenregeln, Klassenrat, Gruppenfeedback und Wir-Werkstatt. Eine Handreichung zur Stärkung der Beteiligung von Schülerinnen und Schülern. https://raa-brandenburg.de/Portals/4/media/UserDocs/Klasse-werden_Klasse-sein_2.pdf.

Rönnlund, M. 2014. Justice in and through education? Students' participation in decision-making. *Journal of Social Science Education* 13(2), 104–113.

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G. & Friedman, T. 2018. *Becoming Citizens in a Changing World. IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D. & Losito, B. 2010. *ICCS 2009 International Report: Civic knowledge, attitudes and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. Amsterdam: International Association for the Evaluation of Educational Achievement.

Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society* 15(2), 107–117.

Tammi, T. & Rajala, A. 2017. Deliberative Communication in Elementary Classroom Meetings: Ground Rules, Pupils' Concerns, and Democratic Participation. *Scandinavian Journal of Educational Research* 62(4), 617–630.

Thornberg, R. 2010. School democratic meetings: Pupil control discourse in disguise. *Teaching and Teacher Education* 26(4), 924–932.

Uusikylä, K. 1976. *Opetuksen yhteissuunnittelu didaktisen prosessin osana*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Uusikylä, K. 1975. Oppilaat opetuksen suunnittelijoina. Tapaustutkimus opetuksen yhteissuunnittelusta kansakoulun III luokalta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 43.

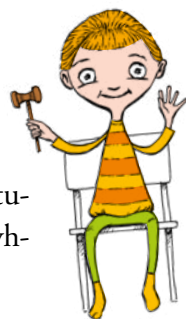
Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 422/2012.

Wiater, W. 2013. Erziehen und Bilden. Donauwörth: Auer Verlag.

Wyss, C. & Loetscher, A. 2012. Class Councils in Switzerland: Citizenship Education in Classroom Communities? *Journal of social science education* 11(3), 43–63.

Luokkavaltuusto on perusopetuksen opetussuunnitelmia tukeva toimintamalli, jolla oppilaita voidaan osallistaa koulu yhteisön ja oman luokkansa toimintaan.

Tämän oppaan esitelty luokkavaltuustomalli on kehitetty luomalla suomalaiseseen kouluun sopivaa toimintaa tutkimustiedon pohjalta. Mallia on testattu Jyväskylän Lohikosken koulussa: Pilotointiin osallistui ensimmäisen, neljännen ja viidennen luokan oppilaita opettajansa johdolla.

Kirjassa kuvataan luokkavaltuuston toteuttamista sekä millaisia asioita on otettava huomioon ja mitä onnistunut toiminta edellyttää.

Julkaisuun liittyy käytännön toimintaa helpottavia lisämateriaaleja, kuten aloitelomake, pöytäkirjan malli, roolikortteja, diapohja toiminnan esittelyyn oppilaille, arviointilomake sekä harjoituksia, joiden avulla voidaan kehittää oppilaiden vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. Lisämateriaalit ovat sivulla www.opinkirjo.fi/luokkavaltuusto.

OPINKIRJO
KEHITTÄMISKESKUS

Kehittämiskeskus Opinkirjo
Mariankatu 15 A 11, 00170 Helsinki
www.opinkirjo.fi

ISBN 978-952-5853-67-4 (painettu)

ISBN 978-952-5853-68-1 (PDF)